

Ny inriktning inom **magisterexamen**

Högskoleverkets rapportserie 1999:16 R

Ny inriktning inom magisterexamen

Högskoleverket 1999

Högskoleverket • Birger Jarlsgatan 43 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Ny inriktning inom magisterexamen

Producerad av Högskoleverket i november 1999

Högskoleverkets rapportserie 1999:16 R

ISSN 1400-948X

ISRN HSV-R--99/16--SE

Innehåll: Avdelningen för utvärdering och kvalitetsarbete

Grafisk form: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Printgraf, Stockholm, november 1999

Missiv

Regeringen
Utbildningsdepartementet

Fredrik Melander
MISSIVBREV
1999-10-26
Reg.nr 641-64-99

Förslag om en ny inriktning inom magisterexamen

Högskoleverket har utrett om det finns behov av och förutsättningar för en ny inriktning inom magisterexamen

Högskoleverket föreslår att en ny inriktning inom magisterexamen ska inrättas som ett komplement till dagens magisterexamen. Den nya inriktningen är likvärdig med den nuvarande magisterexamen i fråga om kvalitet, men har en annan struktur.

Högskoleverket pekar vidare på behovet av en generell översyn av den svenska examensordningen och på vikten av att arbetet med att introducera Diploma Supplement prioriteras.

Högskoleverket överlämnar härmed sin utredning.

Beslut i ärendet har fattats av universitetskanslern efter föredragning av projektledaren Fredrik Melander. I ärendets handläggning har också överdirektören Folke K. Larsson, verksjuristerna Barbro Molander och Karin Erlingsson, utredarna Brita Bergseth, Sara Karlsson och Stefan Löfqvist deltagit.

Sigbrit Franke

Fredrik Melander

Innehållsförteckning

Sammanfattning	7
Summary	9
Inledning	11
Förslag och kommentarer	14
Förslag om en ny inriktning (alternativ 2) inom magisterexamen	14
Kommentar till förslaget om en ny inriktning inom magisterexamen	15
Examensrätt	18
Varför en ny inriktning inom magisterexamen?	18
Diploma supplement	22
Förslag till vidare översyn	23
Ny inriktning inom magisterexamen – några exempel	24
Historik	27
Föreskrifter om provisorisk internationell Mastersexamen	27
UHÄ:s utredning och förslag till ny examensordning	28
1993 års högskolereform	29
Kvalitet	31
Rätt att utfärda examen	31
Kvalitetsbedömning	31
Problematik	33
Rättssäkerhet	35
S.k. Masterexamen	35
Internationell utblick	38
Skillnader mellan olika länders utbildningssystem	39
Om övergripande benämningar på examensnivåer och risken för undervärdering av svenska examina i utlandet	43
Utbildningspolitiska perspektiv	49
Livslångt lärande	49
Ämnes- och disciplinövergripande studier	50
Genomströmning	52
Bilaga 1	55
Exempel på Masterutbildningar vid svenska lärosäten	55

Bilaga 2	61
Internationella trender inom den högre utbildningen	61
Bilaga 3	63
Det högre utbildningssystemet i några europeiska länder	63
Bilaga 4	
Diploma Supplement	72
Outline structure for the Diploma supplement	72
Explanatory notes on completing supplements	74

Sammanfattning

Högskoleverket föreslår att regeringen ska inrätta en ny inriktning inom magisterexamen som komplement till dagens magisterexamen. Den nya inriktningen kan ge studenterna yrkesmässig eller ämnesbred specialkompetens på hög nivå, till skillnad mot nuvarande magisterexamen som ger ett ämnesdjup och förberedelse för forskarutbildning.

Den nya inriktningen är likvärdig i fråga om kvalitet med den nuvarande magisterexamen, men har en annan struktur och profil. Den föreslås vara en påbyggnadsexamen med viss inriktning om minst 40 poäng som bygger på kandidatexamen om minst 120 poäng, eller motsvarande svensk eller utländsk examen. Kravet på självständigt arbete är, i likhet med dagens magisterexamen, minst 20 poäng eller två om vardera minst 10 poäng.

Arbetsmarknaden förväntas bli allt mer föränderlig och studentpopulationen allt mer diversifierad. Det är därför av stor betydelse för arbetsgivare, arbetstagare och högskolesektorn att det finns goda möjligheter till utbildning på hög nivå. Den nya examen som föreslås, kan vara en betydelsefull drivkraft i strävandena efter ett livslångt lärande.

Nya möjligheter öppnas för yrkesverksamma som tidigare avlagt en grundexamen och som vill vidareutveckla sin kompetens inom ett delvis nytt område. Möjligheter öppnas även för utländska studerande som har en tidigare grundexamen i sitt hemland att skaffa en påbyggnadsexamen i Sverige. En ny inriktning enligt den modell som verket föreslår skapar således en mångfald och flexibilitet som underlättar för ökad internationalisering av svensk högre utbildning.

Vidare skapar förslaget en potential för utveckling av nya intressanta utbildningar, då goda förutsättningar för ämnes- och disciplinövergripande examina på magisternivå skapas. Det kan till exempel vara utbildning där flera olika ämnen samverkar och från olika perspektiv belyser ett problem.

Den svenska *magisterexamen* översätts på engelska till master of. Den engelska benämningen finns inte som originalbenämning i det svenska regelverket utan är endast en översättning, vilket bör framgå av examensbeviset. Utredningen visar att en del lärosäten inte följer detta samt att många ger vilseledande marknadsföring av de påbyggnadsutbildningar som ges på engelska. Från juridisk synvinkel uppstår därmed flera problem.

Internationellt sett är inget utbildningssystem det andra helt likt, det finns en rad olika typer av magisterutbildningar. Det är viktigt att det egna landets utbildningssystem och examina beskrivs noga i samband med utfärdande av examina, framför allt till utländska studenter. Högskoleverket riktar därför uppmärksamhet mot att arbetet med att introducera *Diploma Supplement* bör prioriteras.

I rapporten pekas också på behovet att göra en generell översyn av den svenska examensordningen, avseende nivåindelningen på det svenska utbildningssystemet i relation till utvecklingen på det internationella området.

Summary

The National Agency for Higher Education proposes that the Government introduce an alternative to the present Master's degree. This would offer students a professional/vocational or broad subject qualification as opposed to the present Master's degree, which focuses on subject specialization and prepares students for postgraduate education.

There would be no difference in quality compared with the present degree, but the structure and profile of the new option would be different. The Agency proposes that graduates with a Bachelor's degree based on a degree requirement of at least 120 credits, or a corresponding Swedish or foreign degree, should be eligible to take a higher degree with a specific specialization and a degree requirement of at least 40 credits. The requirement for the degree project would be the same as for the present Master's degree, i.e. at least 20 credits or two projects earning at least 10 credits each.

The labour market is expected to become increasingly variable and the student population is becoming increasingly diverse. A broad range of advanced education opportunities is therefore very important both for employers, employees and the higher education sector. The new degree option proposed by the Agency could thus make a valuable contribution to the cause of lifelong learning.

It would open up new opportunities for professionally active people who have previously taken a first degree and wish to enhance their skills in an area that is partly new to them. It would also offer an opportunity for foreign students who have taken a first degree in their home country to take a higher degree in Sweden. An alternative model such as that proposed by the Agency would thus offer students a wider and more flexible range of choices and would promote the internationalization of higher education in Sweden.

Furthermore, the proposal opens up a prospect of other interesting new programmes by laying a foundation for interdisciplinary Master's degrees. Such programmes might, for example, comprise several different subjects that throw light on a subject from different angles.

In English, a Swedish *magisterexamen* is translated as a Master's degree (MA etc.). But the English term does not exist in the relevant Swedish

statutory provisions; in a Swedish context it can only occur as a translation, and this must be clearly indicated in the degree certificate. The inquiry shows that some universities and university colleges do not follow this principle and that in many cases the material issued by them for the purpose of marketing advanced study programmes taught in English is misleading. This gives rise to various legal problems.

International comparisons show that no two education systems are ever quite the same, and there are many different kinds of Master's programmes. It is essential that a country's education and degree systems should be accurately described in connection with the awarding of degrees, particularly to foreign students. The Agency therefore emphasizes the importance of giving priority to introducing the *Diploma Supplement*.

The report also points out the need for a general review of the Swedish degree system, especially the division into degree levels in Sweden in relation to those used in other countries.

Inledning

Under läsåret 1996–1997 utvärderade Högskoleverket magisterexamen i engelska, franska, pedagogik, företagsekonomi och statsvetenskap. Utvärderingen fortsatte under 1997–1998 i ämnena historia, litteraturvetenskap, kemi, datavetenskap och elektroteknik. Resultaten av utvärderingarna har dokumenterats i Högskoleverkets rapporter ”Magisterexamen söker identitet, del I och del II” (Högskoleverkets rapportserie 1997:45 R och 1999:3 R).

Syftet med utvärderingarna var att dels göra en granskning av nivån och kvaliteten på magisterexamen, dels klargöra hur magisterexamen står sig i jämförelse med liknande examina i några andra länder. Av resultaten framgår bl.a. att magisterexamen betraktas som en positiv reform, som verkar kvalitetshöjande och -säkrande. Det framgår vidare att magisterexamen har utvecklats i olika riktningar. Å ena sidan finns en magisterexamen som kännetecknas av ämnesidentitet och forskningsanknytning. Å andra sidan finns en magisterexamen med mer tvärvetenskap och yrkesinriktning. Den forskningsanknutna inriktningen svarar enligt utvärderingen bättre mot magisterexamens ursprungliga intentioner än den yrkesinriktade, som har svårt att nå upp till de krav på ämnesfördjupning som ställs för magisterexamen.

Det har i samband med utvärderingen inkommit konkreta förslag från flera olika universitet och högskolor om inrättande av en ny examen efter avlagd grundexamen. En sådan examen, menar man, skulle vara ett alternativ för studerande som vill inrikta sig mot ett yrkesområde och som i första hand inte har ambitionen att söka forskarutbildning.

Umeå universitet har i en framställan till Högskoleverket den 20 maj 1998 föreslagit att Högskoleverket tar initiativ till att utreda möjligheterna att införa en ny examinstyp. En sådan examen föreslås avse de som genomgått påbyggnadsutbildningar, har en tidigare examen på akademisk nivå och som valt att fortsätta sina studier med kvalificerade kurser inom speciella områden med anknytning till sin yrkesverksamhet. I framställan framförs att den föreslagna examen är speciellt viktig för dels yrkesverksamma som tidigare avlagt en grundexamen och som vill vidareutveckla sin kompetens inom ett delvis nytt område, dels utländska studerande som

har en tidigare grundexamen från sitt hemland och som vill skaffa sig en påbyggnadsutbildning i Sverige.

Högskoleverket har i sin tillsynsverksamhet uppmärksammat problemet med utländska studerande som kommer till Sverige för att studera för en s.k. Masterexamen. Trots att denna examen sedan den 1 juli 1993 inte finns i det svenska utbildningssystemet ges vid flera lärosäten internationella s.k. Masterutbildningar. Vissa av programmen leder fram till en svensk magisterexamen som får översättas med "Master of...". För de program som inte uppfyller kraven för magisterexamen kan dock ingen examen utfärdas. Flera studenter känner sig lurade av lärosätets marknadsföring som gett intrycket att utbildningen leder fram till en s.k. Masterexamen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att flera indikatorer pekar på behovet av att en ny examen införs i examensordningen. Denna utredning syftar till att studera förutsättningarna för en ny inriktning inom magisterexamen som bygger på avslutad kandidatexamen eller motsvarande svensk eller utländsk examen.

Utredningen har genomförts som ett avdelningsövergripande verksprojekt av Fredrik Melander (utvecklingsavdelningen), Sara Karlsson och Brita Bergseth (avdelningen för utvärdering och kvalitetsarbete), Barbro Molander och Karin Erlingsson (juridiska avdelningen), samt t.o.m. den 31 juli 1999 Stefan Löfkvist (internationella avdelningen). Arbetsgruppen har i arbetet biståtts av en rådgivande referensgrupp där Bengt EY Svensson (Lunds universitet), Einar Lauritzen (Uppsala universitet), Ulla Blomqvist (Umeå universitet), Irja Persson Utterhall (Göteborgs universitet), Per Thullberg (Södertörns högskola), Magnus Mörck (SFS), samt Jörgen Sjöberg (Chalmers tekniska högskola) ingått. I ett inledande skede av utredningen sammanställdes en PM där utredningens grundansats presenterades. Ett stort antal personer inom olika utbildningsområden ombads kommentera de tankar som fördes fram. Dessa kommentarer har sedan varit en viktig drivkraft i det fortsatta arbetet.

Vidare har arbetsgruppen arrangerat ett seminarium där en preliminär version av rapporten presenterades och diskuterades. En sammanfattande bedömning av seminariet, som samlade ca 120 personer från olika delar av universitets- och högskolesektorn, är att förslaget fick mycket stor uppbackning, men att det finns detaljfrågor där olika områden har skilda traditioner och behov. Arbetsgruppen har i det fortsatta arbetet tagit hänsyn till de synpunkter som framkom. Sammanfattningsvis har ett stort antal personer lämnat konstruktiva kommentarer och synpunkter till arbetsgruppen. Ett stort tack till alla!

Rapporten är upplagd så att förslag och kommentarer presenteras i det inledande kapitlet, varefter de argument som förs fram underbyggs, förtydligas och utvecklas i de resterande kapitlen.

Förslag och kommentarer

Förslag om en ny inriktning (alternativ 2) inom magisterexamen

Högskoleverket föreslår att regeringen ska inrätta en ny inriktning inom magisterexamen, med inriktning inte bara mot dagens ämnesdjup utan även t.ex. mot ämnesbredd. Den nya inriktningen föreslås vara ett komplement till dagens magisterexamen. Nedan anges förslag till ny lydelse beträffande magisterexamen, där alternativ 1 motsvarar dagens magisterexamen och alternativ 2 är en ny inriktning inom magisterexamen.

Förordningstext

Omfattning

Magisterexamen uppnås efter fullgjorda kursfordringar enligt något av följande alternativ:

Alternativ 1:

Magisterexamen uppnås efter fullgjorda kursfordringar om sammanlagt minst 160 poäng. I huvudämnet krävs fördjupade studier på 80-poängsnivån med godkänt resultat.

Alternativ 2:

Magisterexamen uppnås efter fullgjorda kursfordringar om sammanlagt minst 40 poäng med viss inriktning enligt respektive högskolas närmare bestämmande. Därtill ställs krav på avlagd kandidatexamen om minst 120 poäng eller motsvarande svensk eller utländsk examen.

Mål

De allmänna målen i 1 kap. 9 § högskolelagen samt de mål som respektive högskola bestämmer.

Övrigt

Alternativ 1:

Studenten skall ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om

minst 20 poäng eller två om vardera minst 10 poäng. Detta/dessa skall ingå i huvudämnet. I huvudämnet får 40 poäng från forskarutbildning tillgodoräknas.

Alternativ 2:

Studenten skall ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 20 poäng eller två om vardera minst 10 poäng. Självständigt arbete kan ha fullgjorts inom ramen för avlagd kandidatexamen (motsvarande) och/eller inom ramen för kursfordringarna om minst 40 poäng. Ett självständigt arbete om minst 10 poäng skall dock alltid vara fullgjort inom ramen för kursfordringarna om minst 40 poäng.

I examensbeviset skall examens huvudsakliga inriktning anges.

Kommentar till förslaget om en ny inriktning inom magisterexamen

Benämning

Högskoleverket föreslår att den nya examen ska vara en inriktning inom den redan existerande magisterexamen. Tanken på att föreslagen examen ska benämnas Master har avfärdats av följande skäl. Det skulle orsaka stor förvirring om det dök upp en Masterexamen vid sidan av den svenska magisterexamen som för övrigt redan översätts till Master of. Även andra utbildningar, t.ex. civilingenjörsutbildningen och juristutbildningen, översätts till Master of. Vidare är viktigt att hålla i minnet att benämningen Master idag inte skyddas av examensordningen och att det är många enskilda utbildningsanordnare som kallar sina examina för Master. Om denna benämning plötsligt skulle införas i examensordningen så skulle detta orsaka stora problem för dessa utbildningsanordnare som skulle vara tvungna att upphöra med sina Masterexamina. Ett stort antal ansökningar om sådan examensrätt skulle därefter vara att förvänta.

Benämningen magister på den föreslagna examen löser inte de problem Högskoleverket har noterat med magisterprogram som marknadsförs på engelska och där studenterna förleds att tro att den examen de får är en Master. Det kan därför inte nog betonas hur viktigt det är att den enskilde studenten har klart för sig att det är en svensk examen han eller hon får och att den visserligen kan översättas till Master of men att den aldrig kan få den formella benämningen. Lika viktigt är det att utlandet får korrekt information om den svenska examen (se vidare under avsnittet Diploma Supplement).

Omfattning

Högskoleverket föreslår att magisterexamen ska uppnås efter fullgjorda kursfordringar om sammanlagt minst 40 poäng med viss inriktning enligt respektive högskolas närmare bestämmande. Därtill ställs krav på avlagd kandidatexamen om minst 120 poäng eller motsvarande svensk eller utländsk examen.

Verket väljer att i förslaget skriva att omfattningen ska vara minst 40 poäng därför att magisterexamen är på minst 160 poäng och den examen som föreslås är en inriktning av den redan existerande magisterexamen. Utredningen har visat att olika utbildningsområden har skilda traditioner vad gäller utbildningslängd på ”masternivå”. Inom det tekniska området finns ett antal påbyggnadsutbildningar som är på 60 poäng medan det inom andra områden, såsom t.ex. inom det samhällsvetenskapliga, är vanligare med 40 poängs påbyggnadsutbildningar. Skrivningen minst 40 poäng gör det möjligt för lärosätena att själva avgöra om omfattningen ska vara mer än 40 poäng.

Enligt förslaget krävs för magisterexamen därutöver en avlagd kandidatexamen om minst 120 poäng eller motsvarande svensk eller utländsk examen. Med kravet på avlagd kandidatexamen avses examen enligt nuvarande examensordning eller enligt äldre bestämmelser.

Kravet på avlagd kandidatexamen föreslås av följande skäl. De båda inriktningarna inom en och samma examen bör vara likvärdiga ifråga om kvalitet även om de har skilda profiler. Förenklat skulle man kunna uttrycka det så att medan magisterexamen med nuvarande inriktning ger ett ämnesdjup med inslag av förberedelse för forskarutbildning bör den nya inriktningen ge ämnesbredd och/eller förberedelse för professionell verksamhet. Kandidatexamen skulle här garantera att utbildningen både har bredd och ett visst djup. Studenten har även i många fall fått erfarenhet av att ha genomfört ett självständigt arbete på nivån 41–60 poäng inom ett huvudämne. Examensarbetet i sig bekräftar utbildningens kvalitet och studentens förmåga att bemästra ett större kunskapsfält.

Högskolan bestämmer förkunskapskrav och studieorganisation

Det är viktigt att komma ihåg att högskolan själv bestämmer vilka krav som ska gälla för tillträde till den nya inriktningen inom magisterutbildningen på samma sätt som ifråga om kraven för tillträde till kurser på olika nivåer inom ett huvudämne. Kravet på avlagd kandidatexamen eller motsvarande är alltså inte ett behörighetskrav utan har sin betydelse när det är fråga om

att ge ett examensbevis för utbildningen. Detta innebär att en student inte kan få ut en magisterexamen förrän han eller hon har fått ut sin grundexamen.

Förordningstexten anger enbart vad som ska ingå i examen, inte hur studierna ska organiseras. Regeringen framhöll i prop 1992/93:1 (s. 37) att det är viktigt att principiellt hålla fast vid att olika studieorganisatoriska och innehållsliga uppläggningar av utbildningen kan leda fram till samma mål, och att universitet och högskolor ska ha både frihet till och ansvar för valet av olika vägar till dessa mål.

Genom att högskolor och universitet får bemyndigande att närmare bestämma om kursfordringarna om 40 poäng, kan lärosätena själva bestämma att kurserna måste ligga på en viss nivå och inom ett visst program. Dessa bestämmelser kommer också att tillämpas vid en eventuell prövning i Överklagandenämnden för högskolan.

Mål

De allmänna målen i 1 kap. 9 § högskolelagen samt de mål respektive högskola bestämmer.

Övrigt

För att erhålla föreslagen magisterexamen ska studenten ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 20 poäng eller två om vardera minst 10 poäng. Självständigt arbete kan ha fullgjorts inom ramen för avlagd kandidatexamen (motsvarande) och/eller inom ramen för kursfordringarna om minst 40 poäng. Ett självständigt arbete om minst 10 poäng ska dock alltid vara fullgjort inom ramen för kursfordringarna om minst 40 poäng.

Examensarbete kan alltså – förutom det arbete om minst 10 poäng som alltid ska vara fullgjort inom ramen för kursfordringarna om minst 40 poäng – vara fullgjort inom ramen för kandidatexamen eller kursfordringarna för magisterexamen. Det är upp till respektive lärosäte att bedöma om studenten i sin kandidatexamen eller motsvarande examen har fullgjort ett examensarbete om minst 10 poäng.

Inriktning

I examensbeviset ska examens huvudsakliga inriktning anges.

Examensrätt

Då den föreslagna nya inriktningen inom magisterexamen avser motsvarande utbildningsnivå som den nuvarande magisterexamen är det rimligt att liknande kvalitetskrav ställs, undantaget fördjupningskravet i ett huvudämne. I avsnittet "Kvalitet" beskrivs vilka kvalitetskriterier som beaktas vid magisterexamensrättsprövning idag. Vilken tonvikt som läggs vid de olika kriterierna är beroende av vilken utbildning som ska bedömas. De sakkunniga måste därför tolka kriterierna vid varje enskild prövning. Det är dock rimligt att anta att lärarnas kompetens, den forskningsaktivitet som pågår inom lärosätet samt forskningens internationella nivå inom det aktuella ämnesområdet blir centrala kriterier för den nya magisterexamens kvalitativa nivå.

Det förefaller lämpligt att *lärosäten med generell rätt att utfärda magisterexamen* även ges generell rätt att utfärda den nya inriktningen inom magisterexamen. Höskoleverket kan följa upp och granska dessa utbildningar inom ramen för verkets kvalitetsbedömningar.

Högskolor med rätt att utfärda magisterexamen i vissa ämnen bör ges rätt att även utfärda examen för den nya inriktningen inom magisterexamen för utbildningar inom ämnesområden där högskolan har magisterexamensrätt. Motsvarande kvalitetskrav som för den nuvarande magisterexamen ska dock uppfyllas även för utbildningar som leder till den nya inriktningen inom magisterexamen. Höskoleverket har möjlighet att granska även dessa utbildningar inom ramen för verkets kvalitetsbedömningar.

Utbildningsanordnare som vill utfärda magisterexamen med den nya inriktningen, men som *inte har magisterexamensrätt sedan tidigare i det aktuella ämnet/ämnena*, bör kunna provas enligt liknande tillvägagångssätt som för andra prövningar och med utgångspunkt i kvalitetskraven för magisterexamen som beskrivs i avsnittet "Kvalitet".

Varför en ny inriktning inom magisterexamen?

Höskoleverket har försökt utreda om det finns ett behov av att inrätta en ny examen på magisternivå som inte ställer krav på ämnesdjup på samma sätt som den redan existerande magisterexamen. Verket har undersökt vad verkets utvärderingar av magisterexamen visar, tittat på frågan ur en juridisk synvinkel och tagit till sig en mängd synpunkter från olika företrädare för högskolesektorn. Verket har också försökt att ta ställning till hur en ny examen ska ses utifrån ett internationellt perspektiv samt utifrån perspektiven livslångt lärande, ämnes- och disciplinövergripande studier samt

genomströmning och effektivitet. Vidare har verket genom några exempel försökt belysa vilket behov en ny magisterexamen kan fylla inom vissa utbildningsområden.

Högskoleverket har därefter kommit fram till att det finns ett behov av en ny examen, inte minst för yrkesverksamma som tidigare avlagt en grundexamen och som vill vidareutveckla sin kompetens inom ett delvis nytt område, men också för utländska studerande som har en tidigare grundexamen från sitt hemland. En ny inriktning inom magisterexamen enligt den modell verket föreslår skapar även en mångfald och flexibilitet som underlättar för ökad internationalisering av svensk högre utbildning. Förslaget skapar även en potential för utveckling av nya spännande utbildningar, då goda förutsättningar för ämnes- och disciplinövergripande examina på magisternivå skapas.

Utbildningar av påbyggnadskaraktär efter avlagd examen finns redan på flera universitet och högskolor och dessa äventyrar i vissa fall rättssäkerheten för studenterna eftersom det är svårt att passa in utbildningarna i examensordningen så som den ser ut idag. Särskilt de utländska studenterna kan få en felaktig uppfattning om vart programmen leder. Detta är varken bra för den enskilde studenten eller för den svenska utbildningen sedd i ett internationellt sammanhang.

I det följande ges en sammanfattning av vad utredningen har visat i de olika delarna.

Utvärdering av magisterexamen

Högskoleverket har i flera bedömningar av ansökningar om rätt att utfärda magisterexamen noterat att det brister i utbildningarna vad gäller ämnesdjup. I verkets utvärdering av magisterexamen konstaterar verket att magisterexamen har utvecklats i olika riktningar. Vid sidan av den mot regelverket svarande examen, som kännetecknas av ämnesidentitet och forskningsanknytning, har det vuxit fram en magisterexamen som har svårt att nå upp till de krav på ämnesdjup som regelverket ställer. Istället kännetecknas denna magisterexamen av tvärvetenskap och yrkesinriktning. Dessa utbildningar uppfyller i många fall, förutom kravet på ämnesdjup, övriga krav som ställs på magisterexamen t.ex. vad avser lärarnas kompetensnivå, forskningsaktivitet och val av kurslitteratur. Många utbildningsanordnare som ger tvärvetenskapliga och/eller yrkesinriktade kurser på magisternivå har önskemål om att kurserna ska leda till magisterexamen främst som en kvalitetsgaranti snarare än ett specifikt fördjupningsbehov på 80 poäng i ett ämne.

Förekomsten av påbyggnadsutbildningar efter avlagd grundexamen

Utredningen visar vid en översiktlig genomgång av universitetens och högskolornas marknadsföring av utbildningar att flera lärosäten erbjuder påbyggnadsutbildningar efter avlagd examen, ofta s.k. Masterprogram. Utbildningarna är i regel på mellan 40 och 60 poäng och har som särskild behörighet i de flesta fall krav på avlagd examen eller motsvarande. Ibland leder utbildningarna fram till en magisterexamen och i andra fall utlovas en masters degree efter fullföljt program. Åter andra säger ingenting om någon examen i sin marknadsföring, men kallar programmet för ett Masters degree program, Masterprogram eller liknande. Utbildningarna synes oftare innebära en breddning än en fördjupning och har svårt att passa in i nuvarande examensordning.

Rättssäkerhet för studenterna

Från juridisk synvinkel uppstår flera problem med dessa påbyggnadsutbildningar. Universitetens och högskolornas marknadsföring är många gånger missvisande. Utländska studenter och även svenska studenter tror att utbildningen ska ge en examen med benämningen Master. Istället får de ett intyg på genomgången program. Om de uppfyller kraven för vår svenska magister så får de en magisterexamen. Detta är många ändå inte nöjda med eftersom de önskar få benämningen Master of som en originalbenämning och inte en översättning. I dessa fall kan hända att en student får en examen som inte har stöd i examensordningen, eftersom universitetet eller högskolan har kallat den Master of i examensbeviset utan att ange att det är fråga om en översättning. När utländska myndigheter sedan frågar Högskoleverket om denna examen måste verket upplysa om att Masterexamen inte finns i examensordningen.

En översättning av magisterexamen till Master of är däremot helt i enlighet med gällande regelverk.

KTH t.ex. har påtalat att det hos dem blivit allt tydligare att det är ett stort problem för många av de utländska studenterna att utbildningen inte leder fram till en examen.

Utbildningspolitiska perspektiv

Arbetsmarknaden förväntas bli alltmer föränderlig och studentpopulationen allt mer diversifierad. Det är därför av stor betydelse för arbetsgivare, arbetstagare och universitet och högskolor, med andra ord för samhället i stort, att det finns goda möjligheter till påbyggnadsutbildningar och

examina på en hög nivå – inom studentens tidigare utbildningsområde och/ eller inom områden som delvis skiljer sig från studentens grundutbildning. Den nya magisterexamen som här diskuteras skulle kunna fylla en del av detta behov och vara en betydelsefull drivkraft i strävandena efter ett "livslångt lärande" där man vid olika tidpunkter i livet kan återgå till studierna eller kombinera studier och arbete. En ny inriktning inom magisterexamen gör det möjligt för studenten att erhålla yrkesmässig eller ämnesbred specialkompetens och skapar goda förutsättningar för utbildningar där studenter med olika såväl akademiska som yrkesmässiga erfarenheter studerar tillsammans, vilket ur ett studentperspektiv kan vara positivt.

Internationell utblick

Internationellt finns det en rad olika typer av Masterutbildningar. Master kan vara en längre grundexamen. Master är dock ofta en minst ettårig påbyggnadsexamen, som kan vara genomgående forskningsinriktad *eller* "breddande" *eller* smalt yrkesspecialiserad *eller* en kombination av dessa inriktningar. Master placeras vanligtvis på nivån graduate (t.ex. USA) och postgraduate (t.ex. Storbritannien) och inte på undergraduate-nivån. Andra påbyggnadsexamina, som Maîtrise, Mastère och Magistère i Frankrike, räknas inte till den första grundläggande nivån utan till en högre nivå.

Framväxten av en global utbildningsmarknad – där internationellt gångbara examina har blivit något av en biständs- och handelsvara – har varit en av flera bidragande orsaker till att en del länder i Europa har börjat diskutera en anpassning av det inhemska utbildningssystemet efter en "anglo-amerikansk utbildningsmodell". Vad som avses är en viss examensstruktur – med de tre huvudnivåerna Bachelor, Master och Doctorate (BMD) – som i vissa avseenden kommit att bli normgivande. Den brittiska och den amerikanska examensfloran skiljer sig åt och kan endast högst översiktligt beskrivas med en sådan förenklad modell. Vissa korta och långa utbildningar, som leder till t.ex. yrkesexamina, faller delvis utanför modellen.

En del länder i Europa har redan infört – eller har planer på att införa – vad som på ytan liknar en BMD-struktur. Många europeiska länder som av tradition har långa universitetsutbildningar – som leder till en första examen efter t.ex. 4 till 5 år – ersätter eller kompletterar dessa med tvärlagda utbildningar, som leder t.ex. till Bachelor- respektive Masterexamina efter 3+2 år eller 4+1 år. Många länder i Europa väljer också att börja använda ECTS-credits som ett nationellt studiepoängssystem.

Det har allmänt förmodats att de s.k. Sorbonne- och Bolognadeklarationerna innebär ett förslag till harmonisering enligt en gemensam examensmodell enligt en BMD-struktur (3+2+3 år). Sorbonnedeklarationen anger dock inget om utbildningslängden. Det finns därför inget som säger att länder som har ett annat system, t.ex. 3+(1+) 4 år, skulle falla utanför denna modell. I deklarationerna föreslår man ett system huvudsakligen baserat på två nivåer (undergraduate respektive graduate cycle), där den första är en, för den europeiska arbetsmarknaden, "appropriate level of qualification". För tillträde till den andra nivån ska krävas slutförda studier, normalt omfattande tre år, på den första nivån. Ett av målen ska också vara upprättandet av ett credit-system, som i ECTS-systemet. Införandet av detta system med enkelt läsbara och jämförbara examina, ska också bygga på införandet av Diploma Supplement.

Att införa en internationellt gångbar svensk påbyggnadsexamen – som är kvalitetssäkrad på magisternivå – förefaller, bl.a. mot bakgrund av utvecklingen i resten av världen, vara en självklar del i en strategi för att kunna möta denna konkurrens. Denna påbyggnadsexamen bör dock i första hand utformas med utgångspunkt från svenska förhållanden och behov.

Diploma supplement

Internationellt sett är inget utbildningssystem det andra helt likt. Master-examina och även magisterexamina kan innebära många olika utbildningar både inom samma land och mellan olika länder. Det är viktigt att det egna landets utbildningssystem och examina beskrivs noga i samband med utfärdandet av examina till utländska studenter. Även om Europa strävar mot en större likformighet måste konstateras att det idag är stora skillnader på bl.a. nivåindelningar. Den svenska examensordningen bygger på nivåerna grundläggande högskoleutbildning och forskarutbildning. Dessa översätts officiellt till undergraduate education och postgraduate education. Den svenska magisterexamen ingår i den grundläggande högskoleutbildningen (undergraduate education). Detta innebär att betraktare i andra länder (exempelvis USA och Storbritannien där Masterexamen ligger på en nivå över undergraduate education) förleds att tro att magisterexamen motsvarar en lägre nivå än vad den rätteligen kan jämföras med.

Information riktad till utlandet om svenska examina måste därför uttryckas på ett klart och tydligt vis. Högskoleverket förutsätter att ett fortsatt arbete med att introducera Diploma Supplement prioriteras. Det är

viktigt att ge information om t.ex. förkunskapskrav, nominell utbildningslängd, grad av fördjupning samt omfattning av och karaktär på examensarbete. Det är också viktigt att utbildningsmålen och "slutprodukten" presenteras på ett tydligt sätt, dvs. att informationen ger svar på frågor av typen: Är utbildningen främst direkt forskningsförberedande eller direkt yrkesförberedande eller både-och?¹

Förslag till vidare översyn

Under utredningen har Högskoleverket kommit i kontakt med ett antal problemställningar som verket av olika anledningar valt att inte arbeta in i rapporten, men som verket ser all anledning att omgående arbeta vidare med. För det första vill verket peka på behovet av att ur ett konstruktivt och framåtsyftande perspektiv göra en *generell översyn av den svenska examensordningen*. Detta inte minst mot bakgrund av den allt snabbare utvecklingen på det internationella området. Mer konkret kan, mot bakgrund av Bologna-deklarationen, pekas på frågeställningen om nivåindelningen på det svenska utbildningssystemet som berörs i kapitlet "Internationell utblick". Högskoleverket ser även att en bredare analys av Bologna-deklarationen och dess eventuella konsekvenser för det svenska utbildningssystemet bör göras. Verket vill i detta sammanhang även rikta uppmärksamhet mot det arbete som under längre tid gjorts avseende *Diploma supplement*. Detta är ett område där exempelvis våra nordiska grannländer kommit betydligt längre än vi har i Sverige. Högskoleverket vill vidare, med anledning av att det från flera håll framförts önskemål om att kunna utfärda *examensbevis* i original på annat språk utan att ange att det är en översättning, klargöra att verkets förslag inte löser detta problem.

¹ Se bilaga 4 för en utförligare beskrivning.

Ny inriktning inom magisterexamen – några exempel

Den nya inriktningen inom magisterexamen ger utrymme för kvalificerad utbildning med nya kombinationer av traditionellt akademiska ämnen, en rent professionell utbildning för vissa spetskompetenser eller en utbildning som kan sägas inbegripa bådadera. Innehållet i en magisterutbildning med den inriktning vi föreslår inte bara kan utan snarare bör variera över tid. Nivån ska dock alltid kunna definieras, prövas och erkännas av sakkunniga inom området.

Nya kombinationer av traditionellt akademiska ämnen kan sannolikt etableras snabbare inom ramen för en ny inriktning inom magisterexamen än enligt vår nuvarande examensordning. För rätt att utfärda magisterexamen enligt nuvarande förordning ska huvudämnet för den nya ämneskombinationen först få en unik benämning och ämnesdjupet på nivån 61–80 poäng sedan garanteras bl.a. som förberedelse för forskarutbildning. Enligt förslaget skulle en magisterexamen däremot ge utrymme för ämneskombinationer av typ teknik och beteendevetenskap, medicin och teknik, vård och socialt arbete, konst, kommunikation och media etc.

Den internationellt mest kända utbildning som ger ett exempel på vad en magisterutbildning med den föreslagna inriktningen kan rymma är utbildningen för Master of Business Administration (MBA). Trots att det inte finns någon heltäckande definition av vad en MBA egentligen innebär har det blivit ett begrepp som tycks stå för en viss bestämd kunskaps- och kompetensnivå hos den som genomgått utbildningen. Innehållet kan hämtas från flera vetenskapsområden och professioner allt beroende på efterfrågan.

Utbildning motsvarande en internationell MBA-utbildning anordnas redan idag eller kan anordnas både inom större lärosäten eller genom ett samarbete mellan olika högskolor. Enligt den nya inriktningen inom magisterexamen som föreslås skulle studenterna också kunna avsluta sin utbildning med en formell examen som i sin tur kan vinna internationellt erkännande.

Kvalificerad utbildning på magisternivå kan också hämtas från tillämpningsområden där det finns en unik spetskompetens som inte direkt

går att härleda ur ett eller flera traditionella akademiska ämnen. Vad kan då ämnesbredd vara rent konkret? Ämnesbredd kan exempelvis handla om *flervetenskaplighet*, dvs. utbildningar där olika ämnen samverkar och från olika perspektiv belyser ett problem eller en företeelse. Ämnesbredd kan också handla om *tvärvetenskaplighet*, dvs. utbildningar där olika ämnen eller kunskapsområden integrerar i varandra. Låt oss ta några konkreta exempel från utbildningar som ges idag för att belysa begreppet ämnesbredd. Ett exempel på en flervetenskapligt inriktad utbildning är LUMES vid Lunds universitet som beskriver sig själv på följande sätt:

”LUMES, Lund University International Master’s Programme in Environmental Science is a truly trans-disciplinary programme in the field of environmental science/studies engaging teachers from many of the faculties of the university: Lund Institute of Technology, Faculty of Mathematics and Natural Sciences, Faculty of Social Sciences, Faculty of Law, Faculty of Humanities, Faculty of Medicine, International Institute of Industrial Environmental Economics (IIIEE)

Each course in the LUMES programme is planned and taught by a team of teachers, representing different disciplines within two or more of the participating faculties. The different teams collaborate closely to give the programme a flexible, but coherent structure.”

En mer tvärvetenskapligt orienterad ”ämnesbred” utbildning är Cultural Studies vid Växjö Universitet som beskrivs på följande sätt:

”The Master Programme in Cultural Studies at Växjö University is an interdisciplinary master programme and consists of 40 points, which is two full-time semesters (40 weeks) of Swedish university studies, at the 121–160 points level. The studies are project- and problem-oriented, aiming to integrate the students’ own projects into ongoing cultural studies research projects at the university.

Contents

The Master Programme in Cultural Studies is organized around two main areas:

1. INTRODUCTION TO CULTURAL STUDIES

(semester one) where we mainly deal with social and cultural science theory and analysis.

2. PROJECT ORIENTED THEME STUDIES

(semester two). The studies can be oriented towards phenomenons such as

patterns of culture, media culture, popular culture, pedagogical development work, youth culture and the spirit of time, or towards historical and contemporary social and cultural change”.

Detta är två exempel på vad ämnesbredd kan innebära. Värt att notera är att studenterna som antas till de båda programmen har olika – disciplin-övergripande – utbildningsbakgrund.

Ett annat aktuellt område är frågan om kompetensutveckling och ökad forskningsanknytning av lärarutbildningarna som har diskuterats i flera centrala utredningar.² När det gäller kompetensbehovet är det framför allt det faktum att lärarutbildningsområdet har en mycket hög adjunktsandel jämfört med andra områden som uppmärksammats. Magisterutbildning har här förts fram som ett rimligt alternativ till eller ett första steg mot en full forskarutbildning.³ En frågeställning som Lärarutbildning i förändring (Ds 1996:16) ofta återkommer till i detta avseende är om pedagogikämnet ensamt ska stå för lärarutbildningens forskningsanknytning sedan pedagogik är det enda möjliga huvudämnet i en magisterexamen som inom rimlig tid kan nås från en barn- och ungdomspedagogisk examen, från en grundskolelärarexamen för undervisning i åk. 1–7 och från en lärarexamen med tyngdpunkt på ett praktiskt-estetiskt ämne. Lärarutbildning i förändring menar att ”för lärarutbildningarna skulle emellertid en magisterexamen med yrkesinriktning eller en motsvarande examen med ett annat namn kunna möjliggöra nya lösningar av det som tidigare lösts genom statligt reglerade påbyggnadsutbildningar. Det skulle t.ex. kunna öppna nya möjligheter till (specialiserade och forskningsinriktade) speciallärarutbildningar.”⁴

² Se t.ex. Lärarutbildning i förändring (Ds 1996:16)

³ Modellen med s.k. ”Magistrander” har framgångsrikt prövats inom ramen för Högskoleverkets regeringsuppdrag gällande forskningsanknytning av lärarutbildningarna och kompetensutveckling av lärare. Oftast har studierna bedrivits parallellt med lärarens arbete i skolan.

⁴ Ds 1996:16 s.106.

Historik

Med högskolereformen 1977 infördes en linjeorganisation som det grundläggande studiemönstret för all utbildning. Huvuddelen av de längre utbildningsprogrammen organiserades därefter i nationellt gällande allmänna utbildningslinjer, som inrättades genom riksdagsbeslut. Dessutom kunde varje högskola besluta om inrättande av lokala och individuella utbildningslinjer. Inom linjesystemets ram mjukades den centrala regleringen upp under 1980-talet. Filosofie kandidatexamen som hade upphört med högskolereformen 1977 återinfördes genom UHÄ:s föreskrifter 1986.

Föreskrifter om provisorisk internationell Masters-examen

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) utfärdade på regeringens uppdrag den 12 juni 1978 provisoriska föreskrifter som gav utländska studerande möjlighet att i Sverige avlägga s.k. Masters-examen.

Behörig att avlägga examen var enligt föreskrifterna den som utomlands skaffat sig behörighet för universitetsstudier eller motsvarande i respektive land. Vidare gällde som krav för behörighet att man utomlands förvärvat graden Bachelor of Science (Social Science, Arts) eller motsvarande. Alternativt kunde det senare kravet på behörighet förvärfvas genom i Sverige avlagd filosofie kandidatexamen, ekonomexamen eller filosofisk-samhällsvetenskaplig examen (enligt äldre bestämmelser). Nämnda behörighetskriterier gjorde det möjligt även för svenska medborgare att i utlandet och i Sverige skaffa sig den behörighet som krävdes.

Fordringarna för Masters-examen omfattade 60 poäng, inklusive ett självständigt arbete om minst 10 poäng, och avsåg kurser inom grundläggande högskoleutbildning eller inom forskarutbildning. Masters-examen kunde avläggas vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå. Studenter som på ett tillfredsställande sätt uppfyllt fordringarna för examen tilldelades ett utbildningsbevis, till vilket knöts en av examensbenämningarna Master of Science-examen, Master of Social Science-examen och Master of Arts-examen.

Genom beslut 1989-04-10 utsträckte UHÄ provisoriskt rätten till

Masters- examen också till det juridiska området vid universiteten i Stockholm, Uppsala och Lund med examensbenämningarna Master of Comparative Law-examen och Master of International Law-examen.

UHÄ:s utredning och förslag till ny examensordning

Genom ökad internationalisering inom högre utbildning under 1970- och 80-talen uppenbarades att examenstitlarna fyller ett behov att sätta en internationell titel på de svenska universitetsstudierna. UHÄ tillsatte mot denna bakgrund hösten 1988 en projektgrupp med syfte att utreda frågan om en ny examensordning i den svenska högskolan. Enligt direktiven skulle gruppen lämna ett första förslag till en examensordning. Syftet med den nya ordningen skulle vara att examensbenämningar och examensdokument så klart och entydigt som möjligt skulle upplysa om såväl yrkeskompetens som akademisk kompetens. Ett annat syfte skulle vara jämförbarhet med de viktigaste utländska examenssystemen.

Förslag 1

Projektgruppen presenterade sin rapport "Ny examensordning i högskolan" (UHÄ-rapport 1989:3), var i gruppen bl.a. gjorde en genomgång av de olika internationella systemen. Gruppen konstaterade att det förelåg ett tydligt behov av en bättre anpassning till internationell praxis samt att ett gemensamt drag i de olika systemen är förekomsten av en magisternivå efter fyra års studier ovanpå den vanligaste ingångsnivån.

Gruppen föreslog därför att man i en ny svensk examensordning skulle anpassa sig till detta internationella system genom att införa en svensk kandidatexamen efter tre års studier och en magisterexamen efter ytterligare ett års studier.

Den magisterexamen som föreslogs av gruppen fordrade studier om sammanlagt minst 160 poäng, i vilka skulle innefattas magisterkurser om sammanlagt minst 40 poäng byggande på godkänd kandidatkurs som givit nödvändig kompetens för studierna av magisterkurserna. Magisterkurserna skulle leda till mer ingående kännedom om vetenskaplig metod än vad kandidatexamen gjort, vilket skulle dokumenteras i ett examensarbete om 15–20 poäng. Examen avsågs motsvara en brittisk Masterexamen.

Gruppen konstaterade att Masterbegreppet av olika skäl länge ifrågasatts i Sverige. Ett sådant skäl var oklarheten i att vissa svenska examensbenämningar översattes till engelska med Master samtidigt som en Master-

examen ”i original”, dvs. den provisoriska, internationella Masters-examen, kunde erhållas. Vidare konstaterades att denna Masters-examen intog en obestämd position i förhållande till licentiatexamen som krävde två års heltidsstudier (80 poäng) inom forskarutbildning medan Masters-examen förutsatte 60 poäng i grundläggande högskoleutbildning eller forskarutbildning. Då Masters-examen inrättades 1978 existerade inte licentiatexamen.

Sammanfattningsvis fann projektgruppen att, om en magisterexamen enligt gruppens förslag skulle inrättas, den då gällande Masters-examen för utländska studerande inte längre skulle ha någon verklig uppgift att fylla och att den därför borde kunna avvecklas.

Förslag 2

Efter att UHÄ-rapporten sänts på remiss utarbetade tjänstemän vid UHÄ ett nytt, mer utvecklat förslag om examensfrågorna. Förslaget presenterades i en remissupplaga i januari 1991 (Regnr D 1-108-91), ”Examina i högskolan, Förslag om en ny examensordning”.

För magisterexamen krävdes enligt det nya förslaget studier om minst 160 poäng i minst två ämnen, särskild behörighet för tillträde till forskarutbildning och examensarbete(n) om minst 20 poäng. Därutöver ställdes *krav på ämnes fördjupning alternativt yrkesmässig specialisering*. Examensbenämningen skulle ange det område och ämne eller den yrkesspecialisering som studiernas huvudinriktning avsåg. Vidare konstaterades att magisterexamen med de nu angivna kraven skulle ansluta till Masternivån i bl.a. USA och Storbritannien.

1993 års högskolereform

Departementspromemorian ”Fria universitet och högskolor” (Ds 1992:1), som presenterades i januari 1992 föreslog, i likhet med UHÄ:s första förslag, en examensstruktur som för det s.k. fria fakultetsområdet skulle innebära en filosofie kandidatexamen efter tre års studier och en magisterexamen efter fyra år. För både kandidat- och magisterexamen skulle ställas särskilda krav på fördjupning inom något ämne, på 60-poängs- respektive 80-poängsnivån.

Förslaget tillstyrktes av remissinstanserna och i propositionen ”Universitet och högskolor – Frihet för kvalitet” (prop. 1992/93:1) föreslogs att magisterexamen skulle vara en av flera generella högskoleexamina. Som skäl härför anförde departementschefen bl.a. följande (prop. s. 38):

”Med införandet av magisterexamen vid sidan av den redan befintliga kandidatexamen markeras betydelsen av fördjupning och kvalitet inom den grundläggande högskoleutbildningen. Även om jag vill understryka att det inte existerar någon enhetlig internationell examenspraxis innebär förekomsten av båda dessa nivåer i det svenska examenssystemet ändå en anpassning till ett visst internationellt grundmönster, vilket bör komma att underlätta den internationella rörligheten för svenska studenter.”

Linjesystemet avvecklades från och med budgetåret 1993/94 (1992/93:UbU3). Genom förordning (1993:922) om ändring i förordningen (1992:815) om upphävande av författningar som kungjorts i Universitets- och högskoleämbetets författningssamling, upphävdes UHÄ:s föreskrifter 1978-06-12 om Masters-examen från och med den 1 juli 1993.

Kvalitet

Rätt att utfärda examen

Enligt 1 kap. 11 § högskolelagen (1992:1434) är det regeringen som föreskriver vilka examina som får avläggas inom den grundläggande högskoleutbildningen.

Enligt 6 kap. 4 § högskoleförordningen får inom grundläggande högskoleutbildning avläggas endast de examina som anges i bilaga 2 till förordningen (examensordningen). Enligt 6 kap. 5 § ska det i examensordningen anges vilka krav som ska uppfyllas för en viss examen. I examensordningen föreskrivs att det inom grundläggande högskoleutbildning får avläggas dels vissa generella examina, dels vissa yrkesexamina. De generella examina är magisterexamen, kandidatexamen och högskoleexamen.

För Sveriges lantbruksuniversitet gäller en egen examensordning, se bilaga till förordning (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet.

Genom 1993 års reform fick universitet och högskolor med fast forskningsorganisation rätt att utfärda magisterexamen, kandidatexamen och högskoleexamen. De mindre och medelstora högskolorna utan fast forskningsorganisation fick rätt att utfärda högskole- och kandidatexamen. Vidare gavs rätt till olika lärosäten att utfärda vissa yrkesexamina.

Universitet och högskolor med offentlig huvudman som önskar utvidga sin examensrätt ansöker om detta hos Högskoleverket. Enskilda utbildningsanordnare ansöker om examensrätt hos regeringen. I båda fallen görs dock en kvalitetsgranskning av verket. Verket beslutar om examensrätt för högskolor med offentlig huvudman och yttrar sig till regeringen i fråga om examensrätt för enskilda utbildningsanordnare. I Högskoleverkets författningssamling (HSVFS 1999:5) finns en förteckning över vilka universitet och högskolor som har rätt att utfärda olika examina. Vilka examina som får utfärdas av enskilda utbildningsanordnare anges i förordning (1993:956) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Kvalitetsbedömning

En examensrättsprövning innebär att de kvalitativa förutsättningarna för

att utfärda en viss examen prövas. Rätten till examen är dock inte given en gång för alla utan förutsätts kunna omprövas. Verket omprövar därför också tidigare beviljade examensrätter. Omprövningen ger möjlighet att se hur lärosätena förvaltat examensrätten. Fokus förskjuts då från en prövning av förutsättningarna för utbildningen till hur den faktiskt genomförs och med vilka resultat.

Sammanlagt har drygt 200 ansökningar om magisterexamen i olika ämnen prövats, varav knappt 140 har beviljats. Ett 50-tal av de beviljade examensrätterna har följts upp och i ett fall har en tidigare beviljad examensrätt dragits tillbaka.

Vidare har magisterexamen i tio olika ämnen vid ett 40-tal institutioner utvärderats. I denna utvärdering har även ingått institutioner som fick generell rätt att utfärda magisterexamen vid reformen 1993.

Kvalitetsbedömningarna görs av externt anlidade sakkunniga som, med utgångspunkt i ett antal kriterier, granskar ansökan och besöker lärosätet för samtal med ledning, lärare och studenter. De sakkunnigas yttrande överlämnas till verket som fattar beslut alternativt yttrar sig till regeringen.

Kvalitetskriterier

De kvalitetskriterier som tillämpas är en tolkning av lag och förordning och har tillkommit i samverkan med lärosätena. Kriterierna är i ständig utveckling bl.a. genom att de vid varje enskild prövning i sin tur tolkas av de sakkunniga. Vilken tonvikt som läggs vid de olika kriterierna beror på vilken utbildning som ska prövas. Kriterierna kan dock inte betraktas isolerat var för sig. Utbildningens kvalitativa nivå avgörs sammantaget av alla kriterier i ett inbördes samspel.

Vid bedömning av magisterexamen tillämpas följande kriterier; lärarkompetens och kompetensutveckling, forskningsaktivitet, utbildningens innehåll och organisation, ämnesdjup och ämnesbredd, övergångsmöjligheter till forskarutbildning, utvärdering och kvalitetssäkring, studentmedverkan, jämställdhet, internationalisering, bibliotek och informationsförsörjning, lokaler och utrustning samt kritisk och kreativ miljö.

De sakkunniga fäster särskild vikt vid följande kriterier. Minst två tillsvidareanställda forskarutbildade lärare bör finnas i det aktuella ämnet. Lärare som ännu inte är forskarutbildade bör ha möjlighet att genomgå forskarutbildning. För de som ska undervisa och handleda krävs också en pedagogisk kompetens. Möjligheterna att upprätthålla och vidareutveckla sin vetenskapliga och pedagogiska kompetens är av stor vikt vid bedömningen. Vid lärosätet ska bedrivs forskning inom ämnesområdet med en

sådan kvalitet och volym att en kreativ forskningsmiljö kan upprätthållas och kontinuiteten i verksamheten säkerställas.

Vidare ska examinator vara disputerad i ämnet eller i annat närliggande ämne och bedriva forskning inom ämnesområdet. Vad gäller det självständiga arbetet är det önskvärt att skilja på handledare och examinator. Det kan också vara en stor tillgång att använda någon form av extern medverkan i examinationen. Ytterligare ett kvalitetskrav är att de studerande examineras individuellt. För rätt att utfärda magisterexamen behöver lärosätet också ha dokumenterad erfarenhet av undervisning och handledning på nivån för kandidatexamen i det aktuella ämnet.

Studierna på nivån 61–80 poäng ska innebära en klart definierad fördjupning och inte bara en breddning. Den vetenskapliga fördjupningen innebär att de 80 poängen ligger inom ett ämne som har en relativt sammanhållen referensram där de inledande terminerna lägger en god grund för en koncentration och fördjupning på 80-poängsnivån.

Centralt vid bedömning av magisterexamen har också varit att det finns ett vidare fält av stödämnen. Ett rikt spektrum av ämnen relaterade till varandra anses pådrivande och stimulerande för att åstadkomma en kvalitativt god utbildning. Det handlar om den vetenskapliga totalmiljön i vilken enskilda ämnen finns. Det bör därför finnas kompetenta lärare och forskarstuderande i angränsande ämnen. En bredd i högskolans samlade kompetens skapar bättre förutsättningar att ge studenterna en varierad skolning i teori och metod. Ämnen vid sidan av huvudämnet bör därför även de ha ett rimligt djup för att öka studenternas möjlighet till kritisk bedömning och till nya perspektiv på de problemområden som utbildningen inriktas mot. Ett väl fungerande nätverk av kontakter med närliggande utbildningar, ämnen och ämnesområden både nationellt och internationellt är viktigt för att långsiktigt kunna garantera en hög kvalitet i utbildningen.

Problematik

Ämnesbegreppet

En central fråga när det gäller magisterexamen är tolkningen av ämnesbegreppet. I propositionen ”Universitet och högskolor – frihet för kvalitet” (1992/93:1) noteras att magisterexamen ska få ges vid universitet och högskolor med fast forskningsorganisation i de ämnen de har forskarutbildning. Detta medför problem för sammansatta utbildningar med inslag från flera ämnen. Liknande problematik gäller även de blockämnena som tillkommit i lärarutbildningen.

Tveksamhet har således uppstått då det rört sig om mindre klart definierade ämnen i traditionell bemärkelse. De sakkunniga har bland annat uttryckt att; "Det gäller att å ena sidan ge utrymme för den ständigt pågående vetenskapliga förnyelse som yttrar sig i utvecklingen av nya ämnen och å den andra sidan om att slå vakt om just kvaliteten och möjligheterna till ämnesfördjupning" (Magisterexamensprövning, Kanslers-ämbetets rapport 1993:2).

Om de nya inriktningarna och kompetensområdena stadigvarande kan formulera vetenskapliga problem som leder forskningen framåt och kunskapsutvecklingen vidare uppstår nya ämnen. Detta är en ständigt pågående process. De sakkunniga har gjort bedömningen att huvudansvaret för att acceptera nya ämnen måste ligga på lärosäten med fast forskningsorganisation i samspel med det internationella forskarsamhället.

Ämnesdjupet

I flera av de bedömningar av magisterexamen som gjorts konstateras brister i utbildningarna vad gäller ämnesdjup. I den utvärdering som gjordes av magisterexamen konstateras att examen utvecklats i två olika riktningar. Å ena sidan finns en magisterexamen som kännetecknas av ämnesidentitet och forskningsanknytning. Å andra sidan finns en magisterexamen med mer tvärvetenskap och yrkesinriktning.

Den förstnämnda, forskningsanknutna magisterutbildningen, uppfyller högskoleförordningens krav på ämnesdjup, medan de mer tvärvetenskapliga och yrkesinriktade utbildningarna har svårt att uppfylla kravet på ämnesdjup. I många fall uppfyller dock de sistnämnda utbildningarna de övriga kraven som ställs på magisterexamen, till exempel vad avser lärarnas kompetensnivå och forskningsaktivitet, val av kurslitteratur etc. Många utbildningsanordnare som ger tvärvetenskapliga och/eller yrkesinriktade kurser på magisternivå har önskemål om att kurserna ska leda till magisterexamen främst som en kvalitetsgaranti snarare än ett specifikt fördjupningsbehov om 80 poäng i ett ämne.

Ansökan om magisterexamen har dock fått avslag om utbildningen inte uppfyllt kravet på ämnesdjup. Den restriktiva hållningen har inte inneburit att kvaliteten underkänts på utbildningarna inom en del av de nyare tvärvetenskapliga/yrkesinriktade ämnesområdena. Tvärtom har de sakkunniga i flera rapporter uttryckt hur imponerade de har blivit av mångsidigheten och strävan mot fördjupning inom berörda institutioner.

Rättssäkerhet

Enligt 1 kap. 7 § högskolelagen ska utbildningen vid svenska universitet och högskolor omfatta dels grundläggande högskoleutbildning, dels forskarutbildning. Enligt 1 kap. 8 § samma lag ska den grundläggande högskoleutbildningen väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper. Både kandidat- och magisterexamen är examina som avläggs inom grundläggande högskoleutbildning.

Magisterexamen uppnås efter fullgjorda kursfordringar om sammanlagt minst 160 poäng. I huvudämnet krävs fördjupade studier på 80-poängsnivån med godkänt resultat. Som mål för utbildningen anges de allmänna målen i 1 kap. 9 § högskolelagen samt de mål som respektive högskola bestämmer. För att erhålla magisterexamen ska studenten ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 20 poäng eller två om vardera minst 10 poäng. Detta/ dessa ska ingå i huvudämnet. I huvudämnet får 40 poäng från forskarutbildningen tillgodoräknas.

Regelverket garanterar alltså att en magisterexamen har en viss kvalitet och uppfyller de kriterier som anges i examensordningen. Det ställs vissa krav för att ett lärosäte ska få utfärda magisterexamen och en magisterexamensrätt kan återkallas om ett lärosäte inte uppfyller dessa krav.

S.k. Masterexamen

Magisterexamen ska inte förväxlas med s.k. Masterexamen. Denna examen finns numera inte i det svenska regelverket. Trots att UHÄ:s provisoriska föreskrifter om Masters-examen alltså är upphävda sedan 1993 fortsätter många universitet och högskolor att ge internationella s.k. Masterutbildningar som leder till en s.k. Masterexamen.⁵ Universitet och högskolor med offentlig huvudman har inte rätt att utfärda sådan examen i sin grundläggande högskoleutbildning, eftersom denna inte finns i examensordningen.

Benämningen Masterexamen är oreglerad och alltså oskyddad i Sverige

⁵ Jfr bilaga 1.

och en enskild utbildningsanordnare kan kalla en examen för Master utan att vare sig utbildningen eller lärosätet uppfyller några särskilda krav på kvalitet. En enskild utbildningsanordnare kan däremot aldrig utfärda en magisterexamen utan regeringens tillstånd.

Även om Masterexamen inte finns i den svenska examensordningen kan magisterexamen *översättas* till Master of... Detta är helt i enlighet med gällande regler. I examensordningen sägs nämligen att översättningen till ett eller flera språk får anges i examensbeviset. Översättningen ska återspegla utbildningens längd och nivå (fördjupning). Högskolan beslutar, efter samråd med Högskoleverket, om översättningen.

Vilseledande marknadsföring och examina som inte har stöd i examensordningen

Högskoleverket har i sin tillsynsverksamhet kommit i kontakt med flera fall där det kan ifrågasättas om universiteten och högskolorna utfärdar examina som inte har stöd i examensordningen eller i varje fall i sin marknadsföring vilseleder utländska studerande. Här följer några exempel.

I sin marknadsföring skriver ett universitet följande. "The purpose is to offer a complete program leading to the degree Master of Science in Electric Power Engineering". En amerikansk student anser sig lurad när hon får klart för sig att denna examensbenämning inte finns i den svenska examensordningen.

En tysk student har vid ett universitet blivit lovad en "LLM-examen" (Master of...law) efter slutfört program och därvid fått en magisterexamen som *översatts* till LLM-examen. Han vill använda examensbenämningen LLM i Tyskland men de tyska myndigheterna godtar endast den svenska originalbenämning, dvs. magister. Detta ställer till stora problem för den tyske studenten som känner sig lurad av universitetet.

Vissa universitet och högskolor utfärdar i sin grundläggande högskoleutbildning examensbevis med benämningen Master utan att ange att benämningen är en översättning av den svenska magisterexamen. Dessa examina har inte stöd i examensordningen och ställer till stora problem för de utländska studenterna. När utländska myndigheter ska göra en bedömning av den svenska s.k. Masterexamen framkommer att denna examen inte finns i den svenska examensordningen.

För att passa in sina s.k. Masterutbildningar i det rådande systemet har många universitet och högskolor försökt att anpassa sina utbildningar så att programmen leder till en magisterexamen. Vid utfärdande av magisterexa-

men krävs dock att utbildningen har ett visst mått av ämnesmässig fördjupning. Flera av de magisterprogram som ges vid universiteten och högskolorna har inte denna fördjupning utan innehåller istället mer tvärvetenskap och yrkesinriktning. Det är vid en snabb kartläggning inte möjligt att avgöra om de magisterexamina som utdelas i Masterprogrammen uppfyller examensordningens krav.

Internationell utblick

I maj 1998 antog utbildningsministrarna i Förbundsrepubliken Tyskland, Italien, Storbritannien och Frankrike – på den franska utbildningsministerns initiativ – en deklaration om harmonisering av utbildningarna inom EU. Deklarationen har överraskat många. Sedan mitten av 1980-talet har ordet harmonisering av utbildning varit något som har ansetts vara politiskt omöjligt.

I de fyra ministrarnas deklaration anges att de avser att åstadkomma en gemensam referensram som ska förbättra erkännande av utbildning och underlätta såväl studenters rörlighet som deras 'anställningsbarhet'. Frågan är då vad det är de fyra ministrarna vill att man ska vara överens om. De nämner att utbildningen bör ha två huvudnivåer (cycles), på engelska uttryckt som *undergraduate* och *graduate*, på franska som *pré-licence* och *post-licence*. De anser att examen från den första nivån internationellt ska erkännas som *huvudnivån* (*an appropriate level of qualification* på engelska, *niveau pertinent de qualification* på franska). Detta skulle kunna tolkas som att man vill få alla länder inom och utanför EU att acceptera den franska *licence* och den brittiska *Bachelor's degree* – som dessutom införs av allt fler europeiska länder f.n. – och därmed även den svenska kandidatexamen, som den "normala" nivån för en europeisk högre utbildning.

Inom den högre nivån, som i den tillgängliga översättningen till engelska kallas *graduate cycle* (och inte *postgraduate* som brukar användas i Sverige), på franska *le cycle postérieur à la licence*, föreslås att man ska kunna välja mellan två nivåer: en kortare *master's degree*, i den franska texten *master*, och en längre *doctor's degree*, på franska *doctorat*, med möjlighet att gå från den ena till den andra.

Sorbonnedeklarationen stod åter i centrum vid en stor europeisk konferens med temat "The European Space For Higher Education" som anordnades i Bologna den 18–19 juni 1999. Konferensen syftade enligt arrangörerna ytterst till att åstadkomma "a true mobility of students and graduates, based on educational systems that may deliver comparable degrees in all European countries".

Vid konferensen träffades representanter för 29 europeiska länder och efter samtal undertecknade de en gemensam deklaration – kallad *The*

European Higher Education Area – till stöd för ökat europeiskt samarbete inom den högre utbildningen.

I deklARATIONEN uttrycks ”support to the general principles laid down in the Sorbonne declaration” – däremot nämns inte ordet harmonisering, utan man markerar ett antal områden som särskilt bör uppmärksammas, såsom exempelvis generellt införande av Diploma supplement samt utvecklandet av ECTS-systemet.

Även om de två deklARATIONERNA innehållsmässigt inte skiljer sig åt på ett anmärkningsvärt sätt så markeras i och med BolognadeklARATIONEN en klar brytning med SorbonnadeklARATIONEN. Om samarbetet tidigare drivits framåt av länder som sökt stöd för olika inrikespolitiska reformsträvanden (t.ex. Frankrike och Italien) och då främst inom ramen för EU, så kännetecknas den nya deklARATIONEN av en gemensam europeisk politisk vilja att skapa bättre förutsättningar för student- och läromobilitet inom *hela* Europa. Om samarbetet tidigare i stor utsträckning varit inåtriktat och inrikespolitiskt motiverat så kan man nu konstatera att samarbetets fokus vänts utåt mot den ökade internationella konkurrensen och behovet av ett mer enat utbildnings-Europa.

Skillnader mellan olika länders utbildningssystem

Trots den internationalisering och globalisering som präglar världen just nu är utbildningssystemen i stor utsträckning nationellt bestämda.⁶ En examen i ett land är inte lik den som finns i ett annat även om namn och beteckningar ibland kan vara identiska. Även inom ett land, eller t.o.m. inom ett lärosäte, kan variationer förekomma.

I en del länder, som i Sverige och Storbritannien, har man samlat nästan all högre utbildning – såväl allmänna akademiska utbildningar som mer yrkesorienterade program – inom ramen för *en* högskolesektor. I många länder är den högre utbildningen dock uppdelad i ett *binärt* system – med en traditionell direkt forskningsförberedande akademisk/teoretisk utbildning vid universitet (*university sector*) och en direkt yrkesinriktad praktisk/teoretisk utbildning vid en yrkeshögskola (*non-university sector*).

Skillnader förekommer som bekant också vad gäller t.ex. utbildningsfilosofi, -tradition och -politik, vilket har återverkningar på allt från eventuella system för resurstilldelning till former för kvalitetssäkring. Skillnaderna kan också gälla längd och uppläggning av universitets-

⁶ Angående det högre utbildningssystemet i några europeiska länder, jfr bilaga 3.

förberedande utbildning liksom förkunskapskrav, urvalskriterier, undervisningsmetoder, examensstrukturer, studiepoängssystem, läsarsindelning och betygssystem. Listan kan göras nästan hur lång som helst.

Nedanstående summariska exposé över examina ger ytterligare exempel på skillnader och likheter mellan utbildningssystemen i olika delar av världen.

Exposé över examina i olika länder⁷

En person med examen *Bachelor* från USA – liksom en person med examen *Gakushi* (Bachelor) från Japan – har vanligen slutfört fyra års universitetsutbildning efter genomgången skolutbildning omfattande 12 år. Utbildningen har vanligtvis stor bredd – vanligtvis med ca ett års allmänna studier och inslag av exempelvis idrott – och är mera sällan direkt forskningsförberedande. En *Bachelor* i England kan vara innehavare av en forskarexamen (t.ex. BPhil). Vanligast är dock att en engelsk Bachelor's degree avser en examen på grundutbildningsnivå som normalt omfattar tre- eller fyra-åriga studier, vilka bygger på 13 års skolutbildning. En Bachelor's degree på grundutbildningsnivå är av två slag – antingen en Ordinary/Pass Degree eller en Honours Degree. Endast en Honours degree är forskarförberedande – dock bara när det är fråga om "a good Honours degree". I Frankrike och Spanien betecknar *Baccalauréat* respektive *Bachillerato* avslutade gymnasiestudier, som ligger till grund för antagning till universitet, medan *Bachillerato* i Peru är en femårig universitetsutbildning. *Bakalavr* i Ryssland och *Bakalorius* i Irak är exempel på fyraåriga universitetsutbildningar som inte ger behörighet för forskarstudier.

Beträffande *Kandidaat* i Belgien, *Kandidat* i Sverige, *Candidatus* i Danmark och *Kandidat* i Östeuropa kan enkelt konstateras att de skiljer sig åt. *Kandidaat* är inte en i sig avslutad utbildning utan bevis på godkänd tentamen, som avläggs efter två års studier och som krävs för fortsatta studier för den första akademiska examen. I Sverige och Danmark är kandidatexamen respektive *Candidatus*-examina reguljära akademiska examina – av olika längd – på grundutbildningsnivå. Danmark har dock infört en examensstruktur under senare år där *Candidatus* (Master's degree) också kan erhållas efter en tvåårig utbildning som bygger på en treårig Bachelorgrad. I Östeuropa är *Kandidat* bevis över forskarutbildning.

Licence i Frankrike och *Licencjat* i Polen är examina som avläggs efter tre

⁷ Avsnittet är en bearbetning av ett kapitel i rapporten Värdering och erkännande av utländsk högskoleutbildning, Högskoleverkets rapportserie 1998:15 R. För en vidare redogörelse av strukturen i en rad olika länder se bilaga 2.

års studier. Den äldre iranska examen *Lisans* kunde erhållas efter fyra års studier. Ingen av dem ger behörighet för antagning till doktorandstudier. I Algeriet och Belgien omfattar studierna för *Licence* fyra år och ger behörighet att antas till forskarutbildning. *Licenciadoi* Spanien – likaledes forskningsförberedande – har tidigare omfattat fem års studier, men ska i enlighet med en beslutad utbildningsreform omfatta fyra år. I Sverige har en *licentiat* bedrivit studier på forskarutbildningsnivå. I Storbritannien har en *Licentiate (LCGI)* erhållit bevis över kvalificerad yrkes-/hantverkskompetens.

Vad beträffar *Masterexamen* finns anledning till extra försiktighet i slutsatserna om nivå och studieinnehåll. I t.ex. England ges sammanhållna (integrerade) *Masterexamina*, som den minst 4-åriga utbildning som bygger på 13-årig skolutbildning och leder till *Master of Engineering*. Den skotska *Master's degree with Honours* är en första akademisk examen som kan erhållas efter fyra års studier. I Storbritannien finns *Masterexamina* som kan erhållas efter minst ett års utbildning, antingen efter forskarstudier och avhandling ("Master by research") eller efter kursarbete och ett mindre examensarbete ("taught Master"). *Master of Philosophy (MPhil)* är vanligtvis en forskarexamen i Storbritannien. Bevis över *Master of Arts* kan också – om än sällsynt förekommande – ha förvärvats utan annan prestation än att man efter ett visst antal år efter sin första examen (Bachelor of Arts) betalat en avgift till sitt universitet (Oxford och Cambridge).

Masterexamina kan numera ofta också erhållas i länder där de formellt inte ingår i de nationella utbildningssystemen. Ett sådant exempel är *Master of Business Administration (MBA)*, som är en examen och påbyggnadsutbildning som har sitt ursprung i USA. Det finns många olika typer av MBA-program, som skiljer sig åt vad gäller t.ex. antagningskrav, längd, innehåll, inriktning, utbildningsmetoder och kvalitet. I de flesta fall är det fråga om en ett- till tvåårig påbyggnadsutbildning i ledarskap med undervisning, som i hög grad bygger på problemlösning, förberedande för chefsbefattningar som ställer krav på en helhetssyn vad gäller företag och förvaltning. Vissa program är utpräglat praktiska medan andra är mer teoretiskt inriktade. För att komma ifråga för antagning kräver de flesta business schools slutförd högskoleexamen – first degree (motsv.) – samt visst minimiresultat på Graduate Management Admission Test (GMAT) och i många fall kvalificerad relevant yrkesverksamhet.

Franska grandes écoles de commerce et gestion erbjuder sedan 1986 en högst specialiserad yrkesinriktad tolv månaders utbildning som leder till examen *Mastère Spécialisé*. Utbildningen innefattar kurser och praktik samt ett kortare examensarbete. För tillträde krävs antingen Diplôme (grande

école), Diplôme d'Ingénieur eller Diplôme d'Études Approfondies (DEA; en ettårig forskningsförberedande examen efter Maîtrise).

En Master kan sammanfattningsvis vara bevis t.ex.

- över tre- eller fyraåriga sammanhängande grundstudier avslutade med en första akademisk examen,
- över ettåriga (två terminers, tre terminers eller ett kalenderårs) eller tvååriga fördjupningsstudier omfattande kurser och uppsats-/avhandlingsarbete – i vissa länder grund för behörighet till antagning till forskarstudier,
- över en ettårig (två terminers, tre terminers eller ett kalenderårs) eller tvåårig utbildning som omfattar studier i ett nytt ämne i avsikt att bredda tidigare utbildning,
- över forskarutbildning.

Tilläggas ska att i stort sett alla varianter kan finnas i ett och samma land.

Nära benämningen *Master* ligger *Magister*. *Magister* är i Polen en normalt femårig grundexamen. I Algeriet ges *Magisters* som avslutning på ett till två års studier efter en fyraårig licence. Den 2-åriga *Magistr* i Ryssland och Irak, som bygger på en fyraårig universitetsutbildning, ger behörighet till antagning till forskarutbildning. *Magister Artium* ges i Tyskland efter en grundutbildning med humanistisk inriktning medan *Magister Artium* i Österrike ges efter en konstnärlig utbildning. I Frankrike ges *Maîtrise*, som är en ettårig utbildning som utgör fjärde årets studier, och *Magistère*, som är en treårig yrkesorienterad utbildning för vilken krävs två års universitetsstudier som grund. *Maîtrise* utgör bas för behörighet till forskarutbildning medan *Magistère* inte gör det.

Hur är det då med titeln *Doktor*? Här bör det väl ändå inte finnas några tvetydigheter?

I Nederländerna möter man personer med titeln *Doctorandus* – förkortad *Drx*. Detta är dock inte bevis på att innehavaren har avlagt vare sig en eller ett flertal doktorsexamina, utan fastmer dokumentation över den akademiska grundexamen som ger behörighet för antagning till doktorandstudier. En liknande misstolkning ligger nära till hands när man i Italien möter en *Dottore*. En sådan person har förvärvat rätten till denna titel genom studier för *Diploma di Laurea* – studier som, beroende på ämnesområde, är nominellt fyra- till femåriga på grundutbildningsnivå. Diplom-/titelinnehavaren är således inte disputerad. En *Doctor* i USA är heller inte alltid disputerad. Så är fallet för den *Juris Doctor* som genomgått grundut-

bildning i juridik efter de allmänna studierna inom ramen för en Bachelor's degree eller efter en förutbildning i juridik.

Om övergripande benämningar på examensnivåer och risken för undervärdering av svenska examina i utlandet

Nedan ges en sammanställning över hur man i några engelskspråkiga länder officiellt benämner sina respektive examinas övergripande nivåer:

I Australien kan följande generella terminologi urskiljas:⁸

Undergraduate education. Högskoleutbildning upp till nivån *first degree* t.ex.: 3-årig *Bachelor (Pass)*; 4-årig *Bachelor (Honours)*; 4-årig *Bachelor of Education*; 5-årig *Bachelor of Architecture*

Graduate education.⁹ Högskoleutbildning utöver en *first degree* t.ex.: en termins *(Post)graduate Certificate* efter *Bachelor*; 1-årig yrkesinriktad eller "Master-förberedande" *(Post)graduate Diploma*¹⁰ efter *Bachelor*; 1-årig *Postgraduate Bachelor of Education* efter *Bachelor of Education*; 2-årig *Bachelor of Architecture* efter lämplig 3-årig *Bachelor*

Postgraduate education. Högskole- och forskarutbildning utöver en *first degree* t.ex.: 2-årig yrkesinriktad *Master* efter *Bachelor (Pass)*; minst 1-årig forskningsinriktad *Master* efter *Bachelor (Honours)*; minst 3-årig *PhD* efter *Bachelor (Honours)* eller *Master*

I England används normalt följande generella terminologi:¹¹

Undergraduate education. Högskoleutbildning upp till nivån *first degree* t.ex. *Higher National Diploma*, *Diploma of Higher Education*, *Degree of Bachelor (Pass)*, *Bachelor (Honours)* och *Bachelor of Education*. Det finns

⁸ NOOSR, *Country Education Profiles: Australia* (Canberra, 1991), s 22-26.

⁹ Benämns omväxlande som graduate och (post)graduate.

¹⁰ NOOSR, *Country Education Profiles: Australia* (Canberra, 1991), s 25. Under titeln ***Graduate Awards***, i en handbok om Australiens utbildningssystem, beskrivs dessa examensbenämningar så här: "Some (but not all) institutions distinguish between ***Graduate Diplomas*** which involve the development of new skills, and for which the courses may not necessarily run at postgraduate level and ***Postgraduate Diplomas***, comprising courses building on a body of knowledge gained in the first degree."

¹¹ Se t.ex. British Council, NARIC, *International guide ...*, 3rd ed. (1991), s 17-19.

dock integrerade *Bachelor*- och *Master*-program, t.ex. *Master of Engineering*, som kan vara en *first degree*

Postgraduate education/research. Högskole- och forskarutbildning utöver en *first degree* t.ex.: *Postgraduate Diploma, Degree of Master, MPhil, PhD*

I USA används normalt följande terminologi:¹²

Undergraduate education. Högskoleutbildning upp till nivån *Degree of Bachelor*.

Graduate education. Högskole- och forskarutbildning utöver en *first degree* t.ex.: *Degree of Master, PhD*

Postdoctoral education/research. Studier/forskning på nivån efter avslutad *PhD*.

I Frankrike delar man in universitetsutbildningen i tre olika stadier, s.k. *cycles universitaires*. Det första stadiet omfattar tvååriga program, som leder till t.ex. DEUG. *Le deuxième cycle* innefattar mer specialiserade studier som leder till Licence (3 år; DEUG+1 år), Maîtrise (4 år, Licence+1 år) eller *Titre d'Ingénieur* (5 år; DEUG+3). I det andra stadiet ingår även de tidigare nämnda Mastère Spécialisé och Magistère. På den tredje nivån som gäller forskarutbildning utfärdas t.ex. *Diplôme d'Études Approfondies (DEA)* som motsvarar Maîtrise+1 år. Vidare ges forskarutbildning om minst fyra år, inklusive DEA, som leder till examen *Doctorat* (Maîtrise+minst 4 år).

I ett reformförslag – den s.k. Attalirapporten – föreslås att de tre stadierna ska ersättas av två stadier – *le premier niveau* (3 år, Licence) och *un deuxième niveau* (totalt 5 år för *Nouvelle Maîtrise* eller totalt 8 år för *Doctorat*). Se vidare bilaga 3, *Det högre utbildningssystemet i några europeiska länder*.

Vikten av information om svensk högskoleutbildning

I takt med att den svenska högskolans internationella utbyte ökar, växer också behovet av ändamålsenlig information som underlättar marknadsföringen av svensk utbildning utomlands. Informationen måste klart och tydligt uttryckas så att de olika svenska utbildningsnivåerna vare sig under- eller övervärderas utomlands för att detta utbyte ska kunna ske så smidigt som möjligt.

Att översätta aktuella svenska utbildningstermer till t.ex. engelska är

¹² Se t.ex. American Council on Education (ACE), *American Universities and Colleges*, 14th ed. (New York, 1992), s 15-24.

vanskligt, eftersom de engelska termer som man kan tänkas använda uppfattas olika beroende på till vilket land man riktar sig. Det bästa vore kanske att inte alls göra direkta översättningar av examensbenämningarna utan att låta varje utbildningsbevis åtföljas av en generell standardbeskrivning av examensnivåer och en detaljerad beskrivning av den aktuella svenska utbildningens tillträdes- och examenskrav samt uppläggning och karaktär på något av de stora världsspråken.¹³

Kandidat och magister översätts som bekant officiellt till engelska med *Bachelor* respektive *Master of...* och övergripande benämns dessa examina inom grundutbildningen med *undergraduate education*. Forskarutbildningen benämns övergripande som *postgraduate education/research*.

Avsikten med de officiella översättningarna av svenska examina till engelska torde vara att dessa lättare ska kunna förstås och jämföras med liknande examensnivåer i andra länder. Nuvarande tillämpning av termerna *undergraduate* och *postgraduate* för att beskriva det svenska högre utbildningssystemet innebär dock att flera svenska examinas karaktär och innehåll kan missförstås i utlandet, på olika vis beroende på om betraktaren kommer från t.ex. Australien, England eller USA. Det kan diskuteras om man vid information på engelska om svensk högskoleutbildning ska placera magisterexamen under *postgraduate education* eller införa ytterligare en övergripande nivåbenämning (t.ex. *graduate education*), för att särskilja magisterexamens nivå för en utländsk betraktare. Att i översättning till engelska "ringmärka" magisterexamen på nivån *undergraduate* är det samma som att döma denna examen till jämförelse med ett annat lands *undergraduate education*. Detta kan bidra till att magisterexamen undervärderas i bl.a. de ovan uppräknade länderna.

Det hela kompliceras delvis av att personer med en svensk licentiatexamen ofta har svårt att utomlands få förståelse för på vilken nivå denna ligger. Den gamla licentiatexamen (t.o.m. läsåret 1969/70 då denna avvecklades) jämförs generellt i Storbritannien med *Degree of Master* och i undantagsfall med *Degree of Doctor of Philosophy (PhD)*, medan den nuvarande licentiatexamen (som införts successivt fr.o.m. 1983) generellt jämförs med *Degree of Master*.¹⁴ I USA jämförs såväl den gamla som den nuvarande licentiatexamen generellt med *Degree of Master*.¹⁵

¹³ T.ex. Diploma Supplement (se vidare bilaga 4).

¹⁴ British Council, NEIC, *A guide to overseas qualifications* (London, 1981), kap. Sweden, s 3; British Council, NARIC, *International guide to qualifications in education*, 3rd ed. (London, 1991), s 704.

¹⁵ Se t.ex.: Hopkins Sepmeyer, Inez, ed., *The country index...* (Los Angeles, 1986), s. 257; NAFSA, *Handbook ...* (1990), s 174.

I Australien bedöms den gamla licentiatexamen som jämförbar med en australisk Degree of Master medan den nuvarande svenska licentiatexamen i bästa fall bedöms vara jämförbar med en australisk Degree of Master.¹⁶

Det är också värt att notera i sammanhanget att den svenska filosofie doktorsexamen i Australien jämförs med PhD.¹⁷ I USA rekommenderas att en svensk fil.dr. "should be considered for postdoctoral studies".¹⁸

De problem – med risk för undervärdering av vissa svenska examina – som redovisats ovan kan bättre undvikas genom att informationen på engelska om aktuella examina uttrycks på ett klart och tydligt vis. Man kan inte nog framhålla de krav som måste uppfyllas för att erhålla kandidat- respektive magisterexamen. Detta bl.a. mot bakgrund av att en "vanlig" Degree of Bachelor från t.ex. USA ytterst sällan har den grad av fördjupning i ett ämne som vår svenska kandidatexamen har. Ännu ovanligare är det med ett självständigt examensarbete på denna nivå i USA. Om självständigt arbete ingår i en *Honours*-utbildning från USA kan denna i sällsynta fall uppfylla kraven som ställs för en svensk kandidatexamen. Degree of Bachelor/Degree of Bachelor (Honours) från t.ex. Australien och England kan i vissa fall jämföras med de svenska kandidatexamenskraven vad gäller ämnesfördjupning. *Honours* innebär ofta, men inte alltid, fördjupning i ett ämne samt ett självständigt arbete.¹⁹

Från svensk sida måste vi också trycka på att kandidatexamen uppfyller de allmänna behörighetskraven för forskarutbildningsstudier i Sverige. I de ovan nämnda länderna krävs för PhD-studier normalt en Degree of Master eller Degree of Bachelor (Honours).

Det är viktigt att hålla i minnet att det finns en rad olika typer av Masterutbildningar i bl.a. de engelskspråkiga länderna. När det gäller t.ex. Australien, England och USA kan det vara fråga om en yrkesförberedande s.k. *professional degree* eller annan akademisk utbildning som innefattar kurser och ett mindre examensarbete samt i vissa fall slutprov. I Australien

¹⁶ NOOSR, *Country Education Profiles: Sweden* (Canberra, 1992), s 21-22

¹⁷ Ibid, s 22.

¹⁸ NAFSA, *Handbook on the placement of foreign graduate students...* (1990), s 174.

¹⁹ Det finns många varianter av *Degree of Bachelor*. I England kan två huvudtyper urskiljas: *General/Ordinary/Pass degree*, med översiktliga studier i flera ämnen; *Honours degree* med mer eller mindre fördjupning/specialisering i ett eller två eller flera ämnen, som t.ex. *Special, Joint/Combined* eller *General Honours degree*. I Australien är vanligtvis *Honours degree* en examen/utbildning vars nominella studietid är fyra mot normalt tre år för en *Pass degree*. En *Honours degree* kan dock sakna examensarbete eller ha en annan karaktär på examensarbetet än kandidatexamen i Sverige. Det finns inga entydiga sanningar när det gäller de olika *Bachelor*-utbildningarna i England och Australien.

och England kan det också innebära en utbildning med enbart forskning och examensarbete. Ett självständigt examensarbete är alltså inte alltid ett krav i dessa länder ens vid studier på den nivå som benämns *(post)graduate level*. I t.ex. USA finns nästan alltid en s.k. *non-thesis option* inom Master-programmen.

Den generella värderingen i dessa länder av vår licentiatexamen borde spegla att det är en forskarutbildning vars närmaste motsvarighet torde vara en "Master by research and dissertation" eller Degree of Master of Philosophy (MPhil).²⁰ MPhil är vanligtvis en *research degree* och borde därför passa bäst vid en jämförelse.²¹

Det kan diskuteras om nedanstående terminologi kan användas för att beskriva de svenska nivåerna – grund-, "påbyggnads-" och forskarutbildning – inom det svenska högskolesystemet. Terminologin är en slags blandning, avpassad för det svenska högre utbildningssystemet, av ovan beskrivna amerikanska och engelska benämningar.

Undergraduate education. Benämning för grundutbildning upp till och med kandidatnivån.

Graduate education. Benämning för påbyggnadsutbildning, men ej forskarutbildning, som bygger på kandidatnivån upp till och med magisternivån.

Postgraduate education/research. Benämning för forskarutbildning (som leder till licentiat- eller doktorsexamen).

Att låta fördjupnings-/påbyggnadsdelen i den svenska magisterutbildningen – dvs. t.ex. magisterkursdelen i en sammanhållen magisterutbildning och magisterkursen i den föreslagna nya inriktningen inom magisterexamen – betecknas som postgraduate education är en annan lösning. (En viss överlappning mellan forskar- och grundutbildning, om än marginell, förekommer ju. Vissa "magisterkurser" kan vara delvis gemensamma med doktorandkurser.) Det skulle dock kunna lämna fältet fritt för

²⁰ I USA är denna forskarexamen på "mellannivå" mycket ovanlig, vilket kan förklara att den svenska licentiatexamen värderas som den gör. Det finns normalt ingen motsvarighet till denna examen. American Council of Education beskriver dock i en ordlista över termer som förekommer inom amerikansk högskoleutbildning följande: *"Intermediate degree - a formal recognition (degree or certificate) for a program intermediate between the master's degree and the doctor's degree, which in essence is the terminal degree without the dissertation. Examples are Master of Philosophy, Candidate in Philosophy, etc."* (American Council on Education (ACE), *American Universities and Colleges*, 14th ed. (New York, 1992), s xviii.)

²¹ The Association of Commonwealth Universities, Commonwealth Universities Yearbook 1990 (London, 1990), s 289; NOOSR, *Country Education Profiles: United Kingdom* (Canberra, 1992), s 23.

förväxling utomlands av magister- och licentiatexamen. Man kan invända att en generell terminologi som blandar vedertagna amerikanska och brittiska övergripande benämningar skulle vara förvirrande. Eftersom den utländske betraktaren då tvingas gå in på djupet och läsa en detaljerad standardbeskrivning (som t.ex. bifogas utbildningsbeviset) av de svenska examensnivåerna, är dock detta troligen att föredra framför att svenska examina riskerar att undervärderas på grund av att de utan närmare eftertanke jämförs med undergraduate education i det mottagande landet.

En "unik" övergripande terminologi kan vara bra för att beskriva det "unika" svenska utbildningssystemet. Varje lands utbildningssystem är mer eller mindre unikt och det finns minst lika många olika typer av Bachelor, Master och Doctorate som det finns länder som använder sig av dessa eller motsvarande benämningar.

Utbildningspolitiska perspektiv

Livslångt lärande

Det har under lång tid funnits en önskan att förändra den högre utbildningen så att man kan förbättra möjligheterna för redan yrkesverksamma att utnyttja universitets- och högskoleorganisationen. Historiskt så föreslogs redan under 1970-talet en kombination av längre och kortare studievägar vilket blev verklighet i och med 1977 års högskolereform. Syftet var att undvika återvändsgränder och underlätta möjligheterna för *återkommande utbildning*, vars mål ytterst var att främja social utjämning och rättvisa mellan generationerna. Ett system med återkommande utbildning förutsattes få följder inte bara för utbildningssektorn, utan skulle lika mycket innebära ett lyft för arbetsmarknadens sätt att fungera. Att varva yrkesverksamhet och återkommande utbildning skulle kunna bli ett sätt för såväl individen som för arbetsmarknaden att möta de snabba kunskapsmässiga, industriella och samhällsliga förändringar som gjort tidigare utbildningar föråldrade (SOU 1997:7 s.57).

Utbildnings- och forskningssystemens strategiska roll för den individuella kompetensutvecklingen betonas idag på nytt. 1970-talets slagord om *återkommande utbildning* heter i 1990-talstappning *det livslånga lärandet*, vilket har blivit ett ledord inom såväl grundskola och gymnasium som högre utbildning.

Tre kategorier av "återkommande" studenter är särskilt intressanta för högskolan varav den tredje kategorin är av särskilt intresse för denna studie:

- "*deferrers*": students qualifying for higher education when they were young but not transferring to higher education shortly after completion of secondary education;
- "*second chancers*": students initially not qualifying for entry to higher education but turning after some period of time to higher education;
- "*returners*": persons having graduated from higher education and enrolling again after some period of time (i.e for professional refresher courses, advanced academic or professional programmes).

Universiteten och högskolorna har en stor utmaning i "det livslånga lärandet". Det går exempelvis i ett framtidsperspektiv inte att utgå från att

alla eller ens merparten av de studerande är heltidsstuderande ungdomar, utan tidigare utbildning eller yrkeserfarenhet. På en förväntat allt mer föränderlig framtida arbetsmarknad och med en allt mer diversifierad studentpopulation kan det vara av stor betydelse för både arbetsgivare, arbetstagare och universitet och högskolor, med andra ord för samhället i stort, att det finns goda möjligheter till påbyggnadsutbildningar och examina på en hög nivå både *inom studentens tidigare utbildningsområde och/ eller inom områden som delvis skiljer sig från studentens grundutbildning*. Den nya inriktningen inom magisterexamen som här diskuteras skulle kunna fylla en del av detta behov och vara en betydelsefull drivkraft i strävandena efter ett "livslångt lärande", där man vid olika tidpunkter i livet kan återgå till studierna eller kombinera studier och arbete. En ny inriktning inom magisterexamen kan vara av särskild betydelse sedan den inte endast möjliggör för ämnesmässig fördjupning utan även möjliggör för studenten att er hålla en för honom eller henne viktig – yrkesmässig – spetskompetens. En ny inriktning inom magisterexamen skapar goda förutsättningar för utbildningar där studenter med olika såväl akademiska som yrkesmässiga erfarenheter studerar tillsammans, vilket ur ett studentperspektiv bör vara positivt.

Ämnes- och disciplinövergripande studier

Det är möjligt att studera frågan om ämnesövergripande studier ur minst två olika perspektiv; ett organisatoriskt och ett individuellt studentperspektiv. Det förra syftar till att diskutera och i förlängningen stimulera till ökat samarbete/samverkan mellan olika ämnen/institutioner och discipliner inom ramen för ett utbildningsprogram eller en kurs. Det senare sätter studenterna i fokus och diskuterar ämnesbreddningen som en specialisering för den enskilde studenten.

Samarbete mellan institutioner – behövs det?

Ett av de viktigaste kriterierna vid prövning av magisterexamensrätt är lärarkompetensen vid det prövade lärosätet. Utgångspunkten är att det ska finnas fler än en tillsvidareanställd lärare med doktorsexamen i det aktuella ämnet. Vid examensrättsprövningarna och i olika utvärderings- och uppföljningsrapporter påtalas ofta behovet av ett större antal lärare med avlagd doktorsexamen. Inte minst mot bakgrund av 90-talets kraftiga utbyggnad av den högre utbildningen aktualiseras denna problemställning.

Ser man till hur de enskilda ämnena utvecklats kan iakttas dels hur vissa

ämnen ökar kraftigt och därmed ökar behovet av disputerade lärare, dels hur ett antal ämnen minskar kraftigt, vilket skapar risk för att det på magisternivå blir mycket små undervisningsgrupper och svårt att bedriva rationell undervisning. Drygt en tredjedel av de institutioner där det bedrivs utbildning på magisternivå (61–80 poäng) har 10 eller färre registrerade studerande. Se tabell nedan.

Tabell 1. Magisterutbildningen (80 poängs-nivån) statistik 97/98

Antal studenter totalt	29024
Antal institutioner med magister utb.	630
Medelstorlek	52,8
Medianstorlek	18
Andel inst. med max 10 reg. Studerande	34 procent

Den nya inriktningen inom magisterexamen syftar mot denna bakgrund bl.a. till att underlätta och stimulera till ett ökat samarbete mellan olika institutioner. Genom utökad samverkan mellan olika – ibland näraliggande – ämnen hoppas vi kunna stimulera till något större forsknings- och undervisningsmiljöer där man för att säkra hög kvalitet i undervisningen inte blir beroende av ett fåtal lärare. Modellen för den nya inriktningen inom magisterexamen har vissa likheter med det i första hand amerikanska, men även i Storbritannien introducerade systemet med s.k. *Graduate schools*.

Ämnesbredd som specialisering

Ett sätt att betrakta det flervetenskapliga perspektivet är således att se *ämnesbreddningen som möjlighet till specialisering* för studenten inom ett avgränsat kunskaps- eller arbetsmarknadsområde, t.ex. genom att man i utbildningen studerar en fråga från olika vetenskapliga perspektiv.

Läsåret 1997/98 bedrev 9 procent av samtliga registrerade studenter studier på magisternivå. Man kan ställa frågan om det inte är för snävt med en magisterexamen som endast avser *ämnesmässig* fördjupning. Även om den nuvarande magisterexamen väl förbereder studenterna för såväl fortsatta forskarstudier som ett föränderligt yrkesliv så finns det anledning att ställa frågan om inte en något bredare och mer *professionell* inriktad examen vore intressant för åtskilliga av de idag nästan 30 000 registrerade studenterna på magisternivå.²²

²² För beskrivning av mer yrkesorienterade bredare magisterkurser se t.ex. Magisterexamen söker identitet del I. (Se särskilt avsnitt om statsvetenskap).

Den nya inriktningen inom magisterexamen skulle därmed kunna tillgodose ett allt större kompetensutvecklingsbehov för yrkesarbetande med tidigare avlagd grundexamen. En sådan examen bör därmed inte innefatta krav på fördjupning i studentens tidigare huvudämne utan öppna för möjligheterna att även specialisera sig inom ett delvis nytt område.

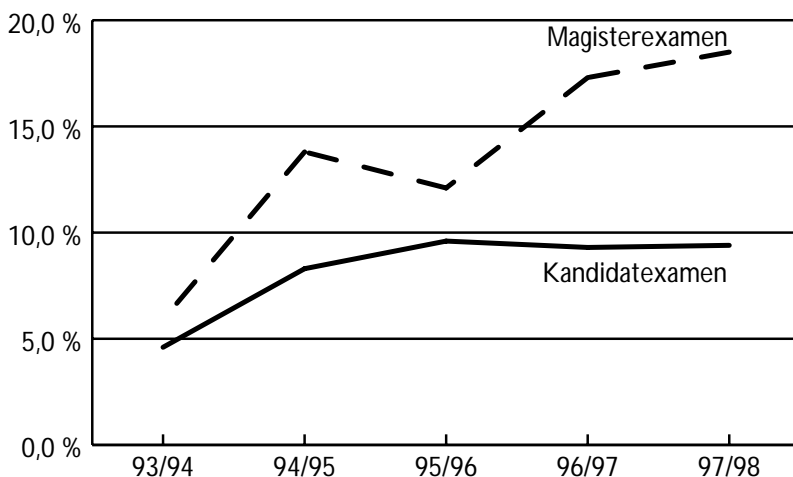
I sammanhanget bör återigen lyftas fram behovet av en examen som täcker kunskaps- och forskningsområden som inte har någon självklar disciplinär eller ämnesmässig hemvist. Det man i första hand tänker på är förmodligen miljöfrågor, men även mer traditionella utbildnings- och forskningsområden såsom lärar- och ingenjörutbildningarna är svåra att definiera ämnesmässigt.

Genomströmning

En aktuell frågeställning i den utbildningspolitiska debatten som är intressant att fundera kring utifrån detta perspektiv är fenomenet med en minskad genomströmning. Bakgrunden är den att det under 90-talet totalt sett skett en *stagnation i examinationen* i Sverige. I ett internationellt perspektiv konstateras att andelen studenter som slutför en påbörjad universitetsutbildning i jämförbara länder såsom Storbritannien, Tyskland och Finland ligger kring 70-80 procent. Detta kan jämföras med genomströmningssiffror runt 60 procent i en rad högskoleutbildningar i Sverige.²³ Ett annat sätt att studera detta är att konstatera att det läsåret 1997/98 totalt fanns 305 600 registrerade studenter i Sverige. Som vi tidigare noterat studerade 9 procent av dessa på magisternivå (61–80 poäng), dvs. ca 27 500 personer. Samma läsår togs det ut ca 4 900 magisterexamina. Det betyder att ca 18 procent tar ut magisterexamen samma läsår som den studerande registrerar sig på magisternivå för första gången. I diagrammet nedan kan vi se att utvecklingen för magisterexamen varit positiv när det gäller förhållandet mellan antalet registrerade och uttagna examina sedan 93/94. Allt fler studenter tar ut examen samma termin som de registrerar sig på magisternivån för första gången. Däremot ser vi en något avtagande genomströmning gällande kandidatexamen.

²³ Av de som påbörjade en högskoleutbildning för första gången under slutet av 80-talet och början av 90-talet hade drygt hälften tagit ut en examen inom sju år. Av dem som kunnat följas under elva år hade närmare 60 procent examinerats. SCB (SM) U20 9702.

Diagram 1. Förhållandet mellan registrerade och examination avseende kandidat och magisterexamen.

Man kan notera ett allt större intresse både för att studera på magisternivå och för att ta ut en magisterexamen. Det motsatta tycks gälla för kandidatexamen. Denna utveckling kan ses som en allmän trend mot allt längre studietider. Det finns, bör även noteras, en viss fördröjning i uttagandet av examina och alla som läser på magisternivå uppfyller inte de övriga kraven för magisterexamen. Den relevanta frågan blir om en ny inriktning inom magisterexamen kan påverka genomströmningen.

Svensk högre utbildning har som framgått ovan genomgått en förskjutning från ett centralt styrt linjesystem där varje utbildningslinje hade en väl definierad identitet i såväl sin uppbyggnad som i relationen till en förväntad arbetsmarknad mot ett system där individen själv väljer kurser och sätter samman dem till en examen. En magisterutbildning/-examen med ett större fokus inriktat mot ett arbetsmarknadsområde snarare än ett ämnesområde kan i detta sammanhanget vara av betydelse för en ökad genomströmning både vad gäller kandidat- och magisterexamen.

När det gäller kandidatexamen kan det med det skisserade systemet finnas incitament till att ta ut kandidatexamen sedan den i praktiken troligtvis blir tillträdeskrav till studier på magisternivå (eller forskarutbildning). I ett längre perspektiv är det troligt att allt fler magisterstudenter har några års arbetslivserfarenhet efter avslutad kandidatexamen. Därmed har studenterna sannolikt även en tydligare målsättning med sina studier, vilket bör öka genomströmningen. Med en tydligare koppling mellan utbildning

och arbetsmarknad finns det anledning att tro att genomströmningen bör kunna öka även när det gäller ungdomsstuderer utan arbetslivserfarenhet. Att stimulera till ökad rörlighet mellan utbildningssystemet och arbetsmarknaden bör för alla parter; universitet och högskolor, studenter och näringslivet, vara en eftersträvanvärd utveckling.

Bilaga 1

Exempel på Masterutbildningar vid svenska lärosäten

Med ökad internationalisering har det i Sverige vuxit fram ett relativt stort antal s.k. Masterutbildningar. Högskoleverket har vidare fått kännedom om att ett stort antal lärosäten utfärdar en Masterexamen för utbildningar av påbyggnadskaraktär som inte alltid uppfyller de krav på magisterexamen som anges i examensordningen. Universiteten och högskolorna får enligt nu gällande regelverk inte utfärda sådana examina. Att högskolorna ändå gör det måste anses mycket allvarligt ur rättssäkerhetssynpunkt. Tilläggas kan att dessa utbildningar inte sällan ges gemensamt med utländska universitet. Inom ramen för EU har i liten skala t.ex. en s.k. Euromaster examen etablerats. Dessa utbildningar ges i samverkan mellan olika lärosäten runt om i Europa. Masterutbildningar är ofta magisterutbildningar i påbyggnadsform som i första hand erbjuds internationella studenter. Ofta erhåller studenterna just en magisterexamen efter avslutad utbildning. Syftet med att visa ett antal exempel är främst att visa på den breda förekomsten och hur de är konstruerade, inte att "hänga ut" lärosäten som bryter mot examensordningen.

Sammanställningen visar att både utformning och omfattning skiljer sig åt, men gemensamt är att de är konstruerade enligt påbyggnadsmodell och att de i första hand vänder sig till yrkesverksamma med avlagd grundexamen. Man skulle även kunna säga att de generellt sett är mer arbetsmarknadsorienterade än forskningsförberedande.

Kungl. Tekniska högskolan

Vid Kungl. Tekniska högskolan (KTH) drivs sedan några år tillbaka totalt tio Masterprogram. Det huvudsakliga syftet med programmen är att bereda möjlighet för utländska studerande att ta del av KTH:s utbildning inom vissa områden. Syftet är också att stärka den internationella dimensionen i grundutbildningen.

Rektor vid KTH har den 12 februari 1999 beslutat att de studerande som slutfört ett Masterprogram med godkänt resultat ska erhålla en Masterexamen, som grundar sig på kraven för magisterexamen. Detta

innebär att KTH vid antagning till Masterprogrammen i sin bedömning måste ta hänsyn till att kraven för magisterexamen är möjliga att uppfylla för de studerande. Vidare måste innehållet i utbildningen utformas så att den erforderliga fördjupningen kan uppnås.

Tidigare erhöll utbytesstudenterna ett kursutdrag/ kursbevis, som de tog med sig till hemuniversiteten för tillgodoräknande. Utbildningsbevisen hade lydelsen "you have been issued a Master of Science programme". Från flera studenter har framkommit att lydelsen var otydlig och har ställt till problem för studenter som ansökt om tillgodoräknande i andra länder.

KTH har i brev till Högskoleverket den 29 juli 1998 ansökt om att verket godkänner KTH:s Master of Science Degree som en internationellt gångbar examen. Sedan februari 1999 tillämpar KTH emellertid ovan nämnda lösning med magisterexamen. Enligt uppgift från KTH accepteras denna lösning av studenterna i avvaktan på att en ny examen införs i examensordningen.

Chalmers tekniska högskola

Chalmers tekniska högskola driver sedan 1992 ett antal internationella Masterprogram, vilka således planerades innan den nya högskoleförordningen trädde i kraft 1993. Antalet program har växt till drygt tio.

Problemet med att utfärda examina togs våren 1996 upp med de andra tekniska högskolor som anordnar samma typ av program, varvid man i tekniska högskolornas rektorsmöte (RET) fastställde allmänna rekommendationer för vad som skulle gälla för en Masterexamen vid de tekniska högskolorna. Följande uttalande togs därvid. "I enlighet med de tekniska högskolornas uppfattning att utfärdade examina på ett tydligt sätt ska kunna identifieras med genomgånget program anser RET att följande generella regler för engelskspråkiga Masterprogram vid Sveriges tekniska högskolor bör gälla:

- Programmen ska vara så utformade att erhållen examen kan jämföras med civilingenjörs- eller arkitektexamen.
- Programmen ska omfatta minst 60 poäng och innehålla ett examensarbete om minst 20 poäng. Den för examen lämpliga benämningen är Master of Science in Engineering (MSc)

Detaljerade regler om omfattning, inriktning, antagning, examination och dokumentation fattas, i tillämpliga delar och på det sätt som är mest ändamålsenligt, vid respektive högskola."

Linköpings universitet

Linköpings tekniska högskola (LiTH) vid Linköpings universitet ger fyra s.k. internationella Masterprogram, som för utländska studenter leder till en examen benämnd Master of Science in Engineering.

Enligt information som ges på LiTH:s hemsida kan studenter med svensk förutbildning inte få en internationell Masterexamen, då denna examenstitel är förbehållen studenter med utländsk förutbildning. Student med svensk förutbildning som genomför ett internationellt Masterprogram får bevis över fullföljt program, varefter studenten ansöker hos respektive utbildningsnämnd om tillgodoräknande av studierna från det internationella Masterprogrammet. Denna ordning synes bygga på UHÄ:s föreskrifter om provisorisk Masters-examen, som gällde innan den nu gällande examensordningen trädde i kraft.

Lunds universitet

Vid Lunds universitet drivs programmet "The Master of European Affairs Programme". Programmet är en påbyggnadsutbildning efter fil kand- eller jur kandexamen och syftar till att ge studenterna fördjupade kunskaper om EU/europafrågor utifrån flera perspektiv – juridiska, ekonomiska och statsvetenskapliga. Studierna i programmet förbereder studenterna både för yrkeskarriär och för fortsatta akademiska studier med europeisk inriktning.

Eftersom många av studenterna kommer från andra länder i Europa och övriga världen sker undervisning och examination på engelska. Programmet omfattar totalt 40 poäng och innehåller tre typer av kurser. En interdisciplinär kurs om sammanlagt 10 poäng, där juridiska, ekonomiska och statsvetenskapliga perspektiv integreras, läses gemensamt av programets samtliga studenter. Kursen är uppdelad i två delar, som inleder och avslutar programmet. Däremellan läser studenterna inom respektive profil (juridik, företagsekonomi/handelsrätt och statsvetenskap) två profilkurser om vardera 10 poäng, samt genomför ett uppsatsarbete om 10 poäng. Uppsatsarbetet ska anknyta till teman och problem som har behandlats inom profilkurserna.

För att vara behörig för programmets samhällsvetenskapliga profiler krävs kandidatexamen med företagsekonomi eller handelsrätt respektive statsvetenskap som huvudämne. Efter genomgången utbildning på programmet utfärdas en magisterexamen i företagsekonomi/handelsrätt, kallad "Master of European Business Administration and Business Law", eller i statsvetenskap, kallad "Master of European Politics". För den juridiska

profilen krävs jur kand-examen och efter genomgången utbildning utfärdas en magisterexamen i juridik, kallad "Master of European Law".

Vid Internationella miljöinstitutet vid Lunds universitet ges en "Master of Science in Environmental Management and Policy. A multidisciplinary educational programme in preventive environmental approaches – cleaner production, pollution revention (P2), waste minimization". Programmet riktar sig i första hand till yrkesverksamma inom förvaltning, industri och organisationer, men utbildningen riktar sig även till studenter med nyligen avlagd grundexamen omfattande minst tre års studier. När det gäller mer specifika ämneskrav skriver man:

"The applicant must have received a Bachelor's degree (not less than 3 years full time studies), or the equivalent, in engineering, business administration, economics, law, political sciences, or some other suitable subject."

Göteborgs universitet

Vid Göteborgs universitet ges t.ex. programmet "The International Master of Science in Social Work". Programmet omfattar 40 poäng och riktar sig i första hand till yrkesverksamma som arbetar med sociala utvecklingsprogram på en övergripande eller organisatorisk nivå. Programmet är till övervägande delen baserat på teoretiska studier, men det inkluderar även en termins handledarledd praktik.

På institutionen för socialt arbetes hemsida beskrivs programmets mål på följande sätt:

"The main objective of the programme is to facilitate for social workers to get a first hand impression of theoretical and practical dimensions of social work outside their own country. Thereby giving the participants new tools by which they can analyse and approach socially related conflicts and problems."

Förutom en avklarad grundexamen krävs intyg om minst två års yrkeserfarenhet inom området efter avslutad grundexamen för att bli antagen.

Vid Handelshögskolan vid Göteborgs universitet ges Masterutbildning i företagsekonomi (MBA). Utbildningen är tvåårig och omfattar 40 poäng på halvfart. Den har, enligt institutionen, en klar inriktning på företagsledningsfrågor och generalistperspektiv. Den är också anpassad till att studierna bedrivs parallellt med kvalificerad yrkesverksamhet. Utbildningen vänder sig till den som har eller siktar på en befattning där det krävs generalistkunskaper och en helhetssyn på företag eller förvaltning.

För att bli antagen krävs akademisk grundexamen (120 poäng) med minst 60 poäng i ett ämne, varav 10 poäng självständigt arbete, och därefter

minst ett års yrkesverksamhet. Det är en fördel, men inget krav, att företagsekonomi ingår i grundexamen. Utöver civilekonomer antas ofta civilingenjörer, socionomer och jurister till utbildningen.

Utbildningen omfattar 40 poäng och består av två delar. Den första utgörs av kursbunden undervisning om 30 poäng och den andra av ett projektarbete om 10 poäng. Vilken examen som utfärdas är dock oklart.

Högskolan i Halmstad

Vid Högskolan i Halmstad ges ett utbildningsprogram kallat "Innovationsinriktad mastersutbildning inom området mekatronik och datorsystemteknik". Målet med denna magisterutbildning är att utbilda ingenjörer på magisternivå (121–180 poäng) med en profilering mot innovation och entreprenörskap (Master of Science in Computer Systems Engineering with a profile in Innovation and Entrepreneurship).

Utbildningen är på 60 poäng och är ett komplement till det magisterprogram (60 poäng) i datorsystemteknik och mekatronik som redan finns i Halmstad. Detta program bedrivs på engelska och rekryterar upp till 25 procent av studenterna från utlandet. För lämpliga projekt i Masterutbildning erbjuder högskolans Innovationsgrupp, Högskolan i Halmstads Utvecklingsbolag och företagsbyn TeknoCenter lämplig miljö.

Utbildningen förenar datorsystemteknik och mekatronik med produktutveckling och innovationsteknik. Kompletterande kurser i marknadsföring, EU-kunskap, extern- och internredovisning, finansiering, patent- och avtalsrätt, ledarskap, arbetsorganisation, småföretagsamhet i nätverk och miljöteknik kan också erbjudas. För sökande till magisterutbildningen gäller följande särskilda behörighetskrav:

Kandidat- eller ingenjörsexamen om minst 120 poäng i datorsystemteknik, datateknik eller motsvarande. Delkurser i programmet kan innehålla ytterligare förkunskapskrav, t.ex. i matematik eller datatekniska delområden. Ofta kan dessa kunskaper inhämtas inom ramen för programmet.

Stockholms universitet

Vid Stockholms universitet finns "Institute of International Education" där utbildningen är uppbyggd enligt Graduate school modell. Vid institutet kan man läsa International och Comparative Education i tre varianter:

1. Ph.D. program in International and Comparative Education, 160 points.

2. Licentiate program in International and Comparative Education, 80 points.
3. Master's degree program in International and Comparative Education, 60 points.

Vilka förkunskaper som krävs förutom en avlagd kandidatexamen är osäkert. Likaså är det osäkert vilken examen som studenterna får efter att ha fullföljt den tredje modellen, dvs. Masterutbildningen.

Bilaga 2

Internationella trender inom den högre utbildningen

Nedan ges en högst summarisk bild av några utvalda internationella utbildningstrender i världen.²⁴

Internationell rörlighet och samverkan ökar inom en rad områden, inte minst vad gäller utbildning och forskning. Gemensamt för alla länder synes också vara att utbildningsområdet är föremål för ständiga reformåtgärder.

Utbildningsbehovet växer stadigt i hela världen och den högre utbildningen expanderar också snabbt. Många länder har en otillräcklig inhemsk utbildningskapacitet, vilket har bidragit till att en global marknad skapats med utbildning som bistånds- och handelsvara. De statliga universiteten får allt större konkurrens från såväl privata inhemska lärosäten som från utländska privata och statliga lärosäten, vilka erbjuder utbildning på plats eller på distans.

Från det generella mönstret att vara en kollektiv, nationell och offentlig angelägenhet är den högre utbildningen idag i många länder präglad av blandfinansiering. De studerande själva och olika privata, kommersiella, internationella och globala aktörer är viktiga medverkande finansiärer. Frågan om finansiering genom studieavgifter diskuteras i många länder. Många studenter har inte råd att betala för en lång traditionell universitetsutbildning, varför de istället ofta arbetar samtidigt som de studerar på distans eller på deltid. Distansutbildning har blivit en stor inkomstkälla för många utbildningsanordnare.

Behovet ökar av återkommande utbildning under hela det yrkesverksamma livet. I många länder är det inte längre självklart att enbart en investering i en traditionell akademisk universitetsutbildning ger utdelning i form av ett förhållandevis vävlönat arbete efter slutförd examen, då arbetsgivarna ofta efterfrågar en mer yrkes- och marknadsorienterad högskoleutbildning. Inom vissa områden ersätts gradvis de långa, traditionella

²⁴ För mer information om aktuella utbildningstrender hänvisas t.ex. till Högskoleverkets arbetsrapport nr 2 "Internationella trender inom högskoleområdet". Internet: www.hsv.se/verksamhet/utredningar/omvarldsrapporter.html

universitetsutbildningarna av mer yrkesinriktade program för att möta denna efterfrågan från studenter och arbetsmarknad, något som har beskrivits som en professionalisering av universitetsutbildningen. Samtidigt kan man i vissa länder se en gradvis akademisk uppgradering – till högskolenivå – av tidigare gymnasiala och eftergymnasiala yrkesutbildningar.

Även om utbildningssystemen i grunden är nationellt bestämda kan de inte undgå att påverkas av vad som sker i omvärlden. Framväxten av en global utbildningsmarknad – som omsätter miljardbelopp och där de största exportörerna är USA, Storbritannien och Australien – har varit en av flera bidragande orsaker till att en del länder i Europa har börjat diskutera en internationell anpassning av det inhemska utbildningssystemet mot en anglo-amerikansk utbildningsmodell. Detta bl.a. i syfte att stärka de egna ländernas konkurrenskraft på denna marknad, men också för att man ska kunna spela en mer central roll i det internationella utbytet inom den högre utbildningen. På många håll införs eller diskuteras införandet av en s.k. "anglo-amerikansk examensstruktur" (Bachelor/Master/Doctorate, i fortsättningen benämnd BMD), då denna i vissa avseenden kommit att bli normgivande. Modellen är kraftigt förenklad. Vare sig den brittiska eller den amerikanska examensfloran är så okomplicerad att den kan förklaras med en sådan förenklad modell. Vissa korta och långa utbildningar som leder till t.ex. yrkesexamina, faller delvis utanför modellen.

En BMD-struktur kan införas på flera sätt. En variant – av rent "kosmetisk" art – är att behålla existerande utbildningsprogram och examensstrukturer ograverade, och helt enkelt översätta eller döpa om eventuella mellan- och slutexamina inom grund- respektive forskarutbildning till Bachelor, Master och Doctorate. En annan variant är att behålla existerande utbildningsprogram och examensstrukturer precis som de är, men komplettera den befintliga examensstrukturen med en BMD-struktur, vilket innebär att man (till omvärldens förvirring, får man förmoda) har två olika examensstrukturer inom landet. En tredje variant innebär att befintliga examina ersätts av en BMD-struktur, varvid uppläggningsprogrammen anpassas efter denna struktur.

Bilaga 3

Det högre utbildningssystemet i några europeiska länder

Danmark

Den högre utbildningen bedrivs inom universitetssektorn (vid universitet, *universitetscenter* och *højere laereanstalter*) och inom högskolesektorn (non-university institutions). Inom universitetssektorn leder de tre första åren – sedan år 1988 – till en *bachelorgrad (BA/BSc)* som kan byggas på med 2 års studier, inklusive ett halvårs examensarbete, till en *Cand Mag* (som översätts Master). Vissa undantag från normalfallet finns dock. Inom vissa områden (civilingenjör, medicin) erhålls Cand Mag efter en sammanhållen utbildning om 5–6,5 år. Inom humaniora och samhällsvetenskap kan man efter fyra års studier koncentrerade till ett huvudämne (eller ett års studier efter bachelorgraden) erhålla en *Cand Phil*. En annan examen, som kan erhållas efter sex års fördjupade studier inom ett huvudämneseområde, är *Mag Art*. För *PhD-graden* krävs minst tre års forskarstudier efter avlagd Cand Mag. Om man bara ser till bachelorgraden, Cand Mag och PhD-graden kan man säga att Danmark har infört ett system med examina efter 3+2+3 år. Vid sidan av uppräknade examina erbjuder allt fler lärosäten Masterprogram. Några regleras i en förordning från utbildningsministeriet medan andra ges inom ramen för universitetens autonomi.²⁵

Finland

Högre utbildning bedrivs inom universitetssektorn vid universitet och vetenskapliga högskolor och inom non-university sector vid yrkeshögskolor (sedan 1991).

Tre till fyra års studier vid en yrkeshögskola (YH) leder till YH-examen.

²⁵ *Fakta och tips om att studera i Norden*, Nordiska Ministerrådet (Köpenhamn, 1996); *Higher Education in Denmark: A guide for foreign students and institutions of higher education*, Secretariat of The Danish Rectors' Conference (Köpenhamn, 1994); *Project Report on Trends in Learning Structures in Higher Education*, Confederation of European Union Rectors' Conferences tillsammans med Association of European Universities (CRE), 7 June 1999

Utbildning inom universitetssektorn kan leda till en kandidatexamen (lägre högskoleexamen) efter 3 års studier, och efter ytterligare två års studier till en magisterexamen (högre högskoleexamen). I kandidatexamen ingår vanligen grund- och ämnesstudier i ett huvudämne, examensarbete ("kandidatavhandling"), biämnesstudier och språkstudier. För magisterexamen krävs därutöver fördjupade studier och en "magisteravhandling". Vidare finns vetenskapliga påbyggnadsexamina – licentiatexamen (2 år) och doktorsexamen (4 år) – samt specialiseringsexamina (medicin, etc).²⁶

Frankrike

Högre utbildning bedrivs inom universitetssektorn vid universiteten, som också innefattar universitetsinstitut, t.ex. *Instituts Universitaires de Technologie (IUT)*, och vid *Grandes Ecoles* och *Ecoles supérieures (GE)*. Universiteten är statliga och i hög grad autonoma. GE är i regel statliga men även privata finns.

Inom non-university sector finns bl.a. *Sections de Techniciens Supérieures* som erbjuder 2-åriga utbildningar som leder till *Brevet de Technicien Supérieur (BTS)*.

Tillträde till universitetsstudier är med några undantag fritt för den som har en *baccalauréat (bac)*. Urvalsprocessen träder sedan i kraft under studiernas gång. För antagning till utbildningarna inom IUT och vid GE krävs genomgången *bac*, men till detta kommer ett rigoröst urvalssystem.

Universitetsutbildningen delas in i tre olika stadier, s.k. *cycles universitaires*. Det första stadiet – *le premier cycle* – omfattar tvååriga program ("bac+2"). *DEUG* och *DEUST* liksom *DUT* (IUT) är examina på denna nivå. *Le deuxième cycle* innefattar mer specialiserade studier som leder till Licence (*DEUG+1* år/"bac+3"), Maîtrise (*Licence+1*/"bac+4") eller *Titre d'Ingénieur* (*DEUG+3*/"bac+5"). I det andra stadiet ingår även de tidigare nämnda *Mastère Spécialisé* och *Magistère*. På nivån *le troisième cycle* som gäller forskarutbildning ges *Diplôme d'Études Supérieures Spécialisées (DESS)* och *Diplôme d'Études Approfondies (DEA)* som motsvarar Maîtrise+1 år. Vidare ges forskarutbildning om minst fyra år, inklusive DEA, som leder till examen *Doctorat* (Maîtrise+minst 4 år).²⁷

Ett av motiven för utarbetandet av Sorbonnedeklarationen sägs vara den

²⁶ *Yrkehögskolor och institut 1998*, Utbildningsstyrelsen (Helsingfors, 1998); *Universitetsstudier 1997-1998*, Utbildningsstyrelsen (Helsingfors, 1998); Internet: <http://www.edu.fi> <http://www.minedu.fi>

²⁷ *Högre utbildning i Europa: EG-ländernas utbildningssystem - en översiktlig presentation*, ekvivaleringsenheten, VHS (Stockholm, 1994)

franska utbildningsministrernas interna behov av en reformering av den franska högre utbildningsstrukturen. Med en EU-uppslutning bakom deklARATIONEN skulle ministern lättare få gehör för en reformering av den inhemska examensstrukturen.

Sorbonnedeklarationen lades fram ungefär vid samma tidpunkt som den franska Attali-rapporten – en utredning som tillkom på uppdrag av den franska utbildningsministern – i vilken föreslås en ny fransk examensstruktur enligt följande. På *le premier niveau*: tre års grundläggande högskolestudier som leder till examen licence ("bac+3"). Den högre nivån, *deuxième niveau* omfattar *antingen* två års studier för en "nouvelle maîtrise" eller fem års studier för forskarexamen, doctorat (dvs., "bac+3+2" eller "bac+3+5", vilket beskrivs som 3-5-8, dvs. examina efter 3, 5 eller 8 år).²⁸

Universiteten är dock tveksamma till att införa en ny struktur som i ett slag skulle innebära ett avskaffande av den nuvarande examensstrukturen. Utbildningsminister Allègre har dock förklarat att det inte är någon revolution han tänkt sig.

Ett förslag är att Bachelor- och Masternivåer endast ska "understrykas" i det befintliga systemet, där innehållet inte ska ändras, men att en yrkesinriktad 3-årig licence ska införas.²⁹

Nederländerna

Högre utbildning ges som *Wetenschappelijk Onderwijs (WO)* vid universiteten och *Hogere Beroepsonderwijs (HBO)* som ges vid högskolorna (non-university sector).

För allmän behörighet till WO krävs i allmänhet betyg från 6-årig universitetsförberedande gymnasieutbildning (*VWO*) – totalt 14 års skolgång påbörjad vid 4 års ålder – eller motsvarande. För allmän behörighet till HBO krävs betyg från 5-årig högre allmän gymnasieutbildning (*HAVO*) eller betyg från högre yrkesinriktad gymnasieutbildning (*MBO*) eller betyg från *VWO*.

HBO-utbildningar är normalt 4-åriga, inklusive praktik, och leder till *Getuigschrift Hoger Beroepsonderwijs* med rätt till titeln *baccalaureus (bc)* eller *ingénieur (ing.)* inom teknik och agronomi. Titeln *Bachelor (B)* kan också användas efter slutförd HBO-utbildning. Minst 4-åriga WO-utbildningar leder till *doktoraal*-examen med rätt till titeln *doktorandus (drs.)* eller

²⁸ Jacques Attali, m.fl., *Pour un modèle européen d'enseignement supérieur*

²⁹ *Project Report on Trends in Learning Structures in Higher Education*, Confederation of European Union Rectors' Conferences tillsammans med Association of European Universities (CRE), 7 June 1999

meester inom juridik eller *ingenieur (ir.)* inom teknik och agronomi. Titeln *Master (M)* kan sedan 1986 användas i stället för dessa. Sedan 1998 kan en 3-årig universitetsutbildning leda till examen *kandidaats*, vilken kan byggas på med minst ett års studier till en doktoraal.

På nivån *post-doktoraal* leder 1–4 års studier (efter slutförd doktoraal) till t.ex. läkarexamen och vissa andra yrkesexamina. Doktoraal krävs också för tillträde till en minst 4-årig forskarutbildning, som leder till titeln *doctor (dr.)*.³⁰

Norge

I Norge finns fyra universitet och sex vetenskapliga högskolor (musik, lantbruk, veterinärmedicin, arkitektur, ekonomi och idrott). Dessa bedriver forskning och erbjuder utbildning på vad som på engelska beskrivs ligga på "undergraduate, graduate and doctorate levels". Vidare finns 26 statliga högskolor som lyder under samma lagstiftning och ligger på samma nivå som universiteten och de vetenskapliga högskolorna. De statliga högskolorna erbjuder 1-4-åriga utbildningar som ofta leder till yrkesexamina (förskollärare, grundskollärare, teknik, socialt arbete, vård, etc). Dessutom erbjuds 1-2-åriga studier, som motsvarar ämnen som ingår i universitetsutbildningar, inom naturvetenskap, samhällsvetenskap och humaniora. Examina som ges vid högskolorna kan även tillgodoräknas vid övergång till universitetsstudier på grundläggande nivå (undergraduate studies) eller uppfylla tillträdeskraven för påbyggnadsstudier (graduate studies) vid universiteten. Högre utbildning ges även vid åtta konsthögskolor och 19 privata högskolor (bl.a. teologi och ekonomi) med statligt understöd.

Inom grundutbildningen (undergraduate level) ges diplom/titeln *Høgskolekandidat* efter 2-3 års studier vid en högskola. Examen *Candidatus/Candidata magisterii (cand. mag.)* erbjuds vid universiteten, de statliga högskolorna och några vetenskapliga högskolor. Cand.mag. kräver normalt 4 års studier (3,5 år inom naturvetenskap) med minst 1,5 års studier i ett ämne och minst ett års studier i ett annat ämne. Inget krav finns på examensarbete.

På nästa nivå, som på engelska officiellt översätts till graduate level, ges

³⁰ *A guide to higher education systems and qualifications in the EU and EEA countries*, Office for Official Publications of the European Community (Luxembourg, 1998); *Project Report on Trends in Learning Structures in Higher Education*, Confederation of European Union Rectors' Conferences tillsammans med Association of European Universities (CRE), 7 June 1999 - Internet: <http://www.minocw.nl/english/edusyst>

normalt tvååriga (1,5 år inom naturvetenskap) utbildningar som bygger på cand.mag. och innefattar kursarbete, examinationer, självständig forskning och examensarbete i ett *hovedfag* och leder till examen *candidata/candidatus philosophiae* (*cand.philos.*), *candidatus rerum politicarum* (*cand.polit.*) eller *candidata/candidatus scientiarum* (*cand.scient.*).

4,5–6,5-åriga studier vid universiteten och de vetenskapliga högskolorna leder till yrkesexamina. Cand.mag. utfärdas sällan som en mellanexamen inom ramen för dessa program. Exempel på sådana yrkesexamina är *candidatus theologiae* (*cand.theol.*), *candidatus juris* (*cand.jur.*), *candidata/candidatus medicinae* (*cand.med.*), *candidata/candidatus oeconomiae* (*cand.oecon.*), *candidata/candidatus psychologiae* (*cand.psychol.*), *sivilarkitekt* (*siv.ark.*), *sivilingenjör* (*siv.ing.*), *siviløkonom* (*siv.øk.*), *candidata/candidatus agriculturae* (*cand.agric.*), *candidata/candidatus musicae* (*cand.music.*) och *idrettskandidat*.

En del lärosäten har introducerat Master's degree programmes enligt brittisk modell (t.ex. Master of Art, Master of Philosophy, Master of Science, Master of International Business.) Undervisningsspråk är oftast engelska och för tillträde krävs en Bachelor's degree eller motsvarande vad gäller utländska studenter, eller cand.mag.

På den högsta nivån ges forskarutbildning omfattande 3-4 år som leder till *doctor artium* (*dr.art.*), *doctor rerum politicarum* (*dr.polit.*), *doctor scientiarum* (*dr.scient.*) eller liknande examen efter 3-4 år. För tillträde krävs *candidatus* (motsv). En "allmän" doktorsexamen, *doctor philosophiae* (*dr.philos.*), finns också.³¹

Spanien

Högre utbildning i Spanien omfattar praktiskt taget all eftergymnasial utbildning. Utbildningssystemet är av tradition starkt centraliserat och övervakas av utbildningsministeriet. *El Consejo de Universidades*, en organisation knuten till utbildningsdepartementet, ansvarar för alla officiella universitetsexamina, fastställer allmänna riktlinjer för utbildningsplanerna samt bestämmer utbildningarnas mål, innehåll och längd. I övrigt är universiteten självbestämmande. Högre utbildning anordnas vid universitetens *Facultades*, *Escuelas Técnicas Superiores de Ingeniería y Arquitectura*, *Escuelas Universitarias* (ibland knutna till ett universitet) samt *Colegios Universitarios* (tillhörande ett visst universitet). Vid de två sistnämnda ges endast kortare yrkesinriktade utbildningar (*Primer Ciclo*).

³¹ <http://www.nnr.no/Naic/guide/chapter3.html>

För tillträde till högre utbildning i Spanien krävs *normalt Bachillerato Unificado y Polivalente (BUP)* samt en 1-årig *Curso de Orientation Universitaria (COU)* dvs. 12 års utbildning från 6 års ålder. Dessutom krävs för tillträde till universiteten och de tekniska högskolorna ett godkänt inträdesprov.

Den högre utbildningen är indelad i tre nivåer. *Primer ciclo* innebär tre års grundläggande studier. *Segundo ciclo* innebär 2-3 års fortsatta mer specialiserade studier. *Tercer ciclo* innebär forskarutbildning.

Titeln *Diplomado*, *Ingeniero Técnico* eller *Arquitecto Técnico* ges efter tre års yrkesinriktade studier vid Escuelas Universitarias och Colegios Universitarios. Examenstiteln *Licenciado* respektive *Ingeniero Superior* eller *Arquitecto* ges bara vid universitetens Facultades och vid de tekniska högskolorna och innebär 5–6 års studier. Endast dessa examina ger behörighet för en minst 4-årig forskarutbildning, som leder till examen *Doctorado*. För tillträde till doktorandstudierna krävdes tidigare en *tesina*, dvs. ett självständigt arbete, eller ett examensprov. Detta krav togs bort 1985.³²

En pågående universitetsreform i Spanien syftar till en modernisering och en "europaanpassning" av utbildningen. De tidigare 5-åriga *Licenciado*-utbildningarna förkortas successivt till att omfatta 4 år. Ingenjör- och arkitektutbildningarna förkortas till 5 år. Endast läkarutbildningarna förblir 6 år. Studierna indelas i cykler och man har infört en en-cyklig universitetsexamen (*Diplomado*) efter 2–3 år, ibland som mellanexamen. Läsåret är numera indelat i två terminer och ett creditsystem håller på att införas för att underlätta mobiliteten.³³

Storbritannien

I Storbritannien finns egentligen tre utbildningssystem – ett för England och Wales, ett för Skottland och ett för Nordirland. Högre utbildning erbjuds vid bl.a. *universities* och *colleges and institutions of higher education (CIHEs)*. År 1992 fick *polytechnics* rätt att utfärda sina egna *degrees* och att kalla sig för *universities*.

De CIHEs som inte har rätt att utfärda egna *degrees*, kan ge utbildning som leder fram till sådana examina, som sedan utfärdas av någon som har denna rätt (t.ex. Open University).

³² *Högre utbildning i Europa: EG-ländernas utbildningssystem - en översiktlig presentation*, ekvivaleringsenheten, VHS (Stockholm, 1994); *A guide to higher education systems and qualifications in the EU and EEA countries*, Office for Official Publications of the European Community (Luxembourg, 1998)

³³ *Hoja informativa*, Ministerio de Educaion y Ciencia 150798, <http://www.mec.es/inf/comoinfo/e-3-7-1htm>

På nivån undergraduate finns *BTEC/SCOTVEC Higher National Certificate/Diploma (HNC/HND)*. För HNC krävs ett års studier och HND-utbildningarna omfattar minst två år. Vidare finns en tvåårig utbildning som leder till *Diploma of Higher Education (DipHE)*. HND och DipHE kan till viss del tillgodoräknas inom ramen för *degree courses*.

3–4 års studier kan leda till en first degree, t.ex. BA, BSc, BEd, BEng, MA/MSc (Skottland; 4 år) eller MEng (4-årig sammanhållen utbildning). BA/BSc kan innebära fördjupade studier i ett eller två ämnen som leder till en honours degree, eller mer översiktliga studier i flera ämnen som leder till en ordinary/general degree.

På nivån postgraduate kan yrkesinriktade 1–2-åriga studier leda till *Postgraduate Certificates/Diplomas (PGDip/PGCert)*. 1–2-åriga studier med mindre examensarbete kan leda till *Master's degree by instruction (taught Master's)* och examina som MA, MSc, MEd eller MBA. Rena *research degrees*, som omfattar 1–2 års forskarutbildning, är t.ex. MPhil och BPhil. För Doctorate (t.ex. PhD/DPhil) krävs normalt tre års *supervised research*.³⁴

Det finns ingen central examensordning i vilken nominella studietider anges. Utbildningslängd, examensstrukturer och terminologi kan därför variera från ett universitet till ett annat. The Higher Education Funding Council initierade dock år 1995 en översyn av bl.a. kvalitet och terminologi inom högre utbildning, särskilt vad beträffar *postgraduate education qualifications*. Denna utmynnade i Harris-rapporten, i vilken rekommenderades upprättandet av *a national qualifications framework*. Postgraduate study har av tradition underförstått en smal och forskningsbaserad fördjupning av kunskap inom ett specifikt område, men Harris-rapporten noterade att skillnaden mellan "taught, research and reflective elements of postgraduate study" har blivit allt mindre markerad, och att utbildningarna i ökande omfattning kommit att bestå av en blandning av två eller fler av dessa beståndsdelar. Den stora högskoleutredningen under Lord Dearing (Report of the National Committee of Inquiry into Higher Education, NCIHE) som kom år 1997 – och som utgick från Harris-kommitténs arbete – föreslog en nationell struktur med totalt åtta nivåer:

- H8 doctorate
- H7 MPhil
- H6 Masters
- H5 Postgraduate diploma

³⁴ *Högre utbildning i Europa: EG-ländernas utbildningssystem - en översiktlig presentation*, ekvivaleringsenheten, VHS (Stockholm, 1994); British Council, NARIC, *International guide ...*, 4th ed. (1995), s 1-34.

- H4 Honours degree
- H3 Bachelors degree
- H2 Diploma
- H1 Certificate

Införandet av en nationell examenstruktur för *postgraduate taught courses* diskuteras nu med utgångspunkt från olika modeller, baserade på NCIHE-nivåerna, i ett förslag som lagts fram av *Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA)*. En av modellerna består av tre postgraduate (PG) levels:

- PG3 doctorate: 3 år; PhD, DEng, Dmus
- PG2 higher masters (research, taught or practice-based components): 2 år; MPhil, Bphil
- PG1 standard masters (major taught element): 1 år; MA, MSc, MSocSc
- diploma 8 månader; PGDip
- certificate 4 månader; PGCert

En annan modell skiljer standard masters från PGDip/Cert, genom att skapa en lägre fjärde nivå för PGDip/Cert. I en tredje modell utgörs PG 3 av doctorate och higher masters, PG 2 av standard masters och PG 1 av PGDip/Cert.³⁵

Tyskland

Högre utbildning ges vid universitet och jämförbara högskolor samt inom non-university sector vid *Fachhochschule (FH)*.

Behörighetsvillkor för antagning till universiteten (motsvarande) är normalt *Abitur*, vilken avläggs efter 13 års skolstudier. För tillträde till *Fachhochschule* krävs normalt minst *Fachhochschulreife*, som avläggs efter 12 års studier.

Inom FH ges en tillämpningsinriktad utbildning på vetenskaplig eller konstnärlig grund. Normalstudietiden för en grundexamen vid *Fachhochschule* är fastställd till 4 år. Två terminer utgörs i regel av praktik.

Normalstudietiden för en grundexamen vid universiteten är fastställd till 4,5 år. En studiekurs består i regel av *Grundstudium* – grundläggande studier under vanligtvis 4 terminer – som avslutas med *Zwischenprüfung* eller *Diplom-Vorprüfung*. Därpå följer *Hauptstudium* eller *Fachstudium* som

³⁵ QAA, *A consultation Paper on Qualifications Frameworks: Postgraduate Qualifications*, Nov 1998.

omfattar i regel fyra eller fem terminer och som leder fram till slutexamen – *Staatsprüfung/ Magisterprüfung/ Diplom-Prüfung*. Slutexamen omfattar såväl muntliga som skriftliga prov samt uppsatsarbete (*Staatsarbeit/ Magisterarbeit/ Diplomarbeit*).

Staatsexamen avläggs efter bl.a. medicinska och juridiska studier. Lärarutbildningen omfattar teoretiska studier för en *Erste Staatsprüfung/ Wissenschaftliche Prüfung für das Lehramt* och praktisk utbildning/ lärartjänstgöring under 18–24 månader före proven för *Zweite Staatsprüfung* (tidsperioden varierar mellan såväl typ av lärarutbildning, som delstat).

I Tyskland införs nu Bachelor- och Masterexamina med en studietid av 3+2 år eller 4+1 år. Studierna delas in i moduler och ECTS-credits ska tillämpas. De långa studietiderna, som bl.a. varit avskräckande för utländska studenter, ska förkortas. Den nya examenstrukturen utgör ett komplement till den gamla och lärosätena kan själva välja om de vill införa dessa nya examina parallellt med de gamla. En utvärdering av reformen ska utföras efter fem år.³⁶

Central- och Östeuropa

Flera länder i Central- och Östeuropa har börjat överge det gamla s.k. ”kontinentala systemet” med en längre examen inom grundutbildningen.

Länderna som uppstått efter Sovjetunionens sönderfall har sneglat på USA och genomgående infört 4-åriga ”bachelor” (t ex *bakalavr* på ryska, *bakalauras* på lettiska) och 2-årig ”master” (*magistr* på ryska, *magistras* på litauiska) istället för sina gamla 5-åriga diplom.

Tjeckien och Slovakien har nu en 3-årig *bakalar* på väg till *magistr*. Bulgarien har också följt samma väg.

Polen har behållit sin gamla 5-åriga *magister* men infört en lägre examen, 3-årig *licencjats* som kan byggas på med tvåårs studier till *magister*. Dessutom satsas det på införande av ECTS-credits som ett inhemskt poängsystem.³⁷

³⁶ *Högre utbildning i Europa: EG-ländernas utbildningssystem - en översiktlig presentation*, ekvivaleringsenheten, VHS (Stockholm, 1994) ; *Project Report on Trends in Learning Structures in Higher Education*, Confederation of European Union Rectors' Conferences tillsammans med Association of European Universities (CRE), 7 June 1999; Internet: <http://www.daad.de>

³⁷ *Phare Multi-country Project Recognition of Higher Education Diplomas and Study Credit Points Across Borders*, ETF, 1998; *Paperson Higher Education: Mutual Recognition of Qualifications - The Russian Federation and other European Countries*, UNESCO-CEPES (Bucharest, 1997); *Act of Schools of Higher Education, the Academic Title and Academic Degrees*, Ministry of National Education, (Warsaw, 1994); *State Higher Education Institutions in Latvia*, Academic Information Centre - Latvian ENIC (Riga, 1996)

Bilaga 4

Diploma Supplement

Outline structure for the Diploma supplement

This Diploma Supplement follows the model developed by the European Commission, Council of Europe and UNESCO/CEPES. The purpose of the supplement is to provide sufficient independent data to improve the international 'transparency' and fair academic and professional recognition of qualifications (diplomas, degrees, certificates etc.). It is designed to provide a description of the nature, level, context, content and status of the studies that were pursued and successfully completed by the individual named on the original qualification to which this supplement is appended. It should be free from any value judgements, equivalence statements or suggestions about recognition. Information in all eight sections should be provided. Where information is not provided, an explanation should give the reason why.

1 INFORMATION IDENTIFYING THE HOLDER OF THE QUALIFICATION

- 1.1 Family name(s):
- 1.2 Given name(s):
- 1.3 Date of birth (*day/month/year*):
- 1.4 Student identification number or code (*if available*):

2 INFORMATION IDENTIFYING THE QUALIFICATION

- 2.1 Name of qualification and (*if applicable*) title conferred (*in original language*):
- 2.2 Main field(s) of study for the qualification:
- 2.3 Name and status of awarding institution (*in original language*):
- 2.4 Name and status of institution (*if different from 2.3*) administering studies (*in original language*):
- 2.5 Language(s) of instruction/examination:

3 INFORMATION ON THE LEVEL OF THE QUALIFICATION

- 3.1 Level of qualification:
- 3.2 Official length of programme:
- 3.3 Access requirements(s)

4 INFORMATION ON THE CONTENTS AND RESULTS GAINED

- 4.1 Mode of study:
- 4.2 Programme requirements:
- 4.3 Programme details: (e.g. modules or units studied), and the individual grades/marks/credits obtained: *(if this information is available on an official transcript this should be used here)*
- 4.4 Grading scheme and, if available, grade distribution guidance:
- 4.5 Overall classification of the qualification *(in original language)*:

5 INFORMATION ON THE FUNCTION OF THE QUALIFICATION

- 5.1 Access to further study:
- 5.2 Professional status *(if applicable)*:

6 ADDITIONAL INFORMATION

- 6.1 Additional information:
- 6.2 Further information sources:

7 CERTIFICATION OF THE SUPPLEMENT

- 7.1 Date:
- 7.2 Signature:
- 7.3 Capacity:
- 7.4 Official stamp or seal:

8 INFORMATION ON THE NATIONAL HIGHER EDUCATION SYSTEM

(N.B. Institutions who intend to issue Diploma Supplements should refer to the explanatory notes that explain how to complete them.)

Explanatory notes on completing supplements

1 INFORMATION IDENTIFYING THE HOLDER OF THE QUALIFICATION

1.1 Provide the full family or surname.

1.2 Include all given/first names.

1.3 Indicate day, month and year of birth.

1.4 This should identify the individual as a student enrolled on the particular programme which is covered by the Diploma Supplement. A national or State personal identification number could be included for those countries that have such systems of identification.

2 INFORMATION IDENTIFYING THE QUALIFICATION

2.1 Give the full name of the qualification in the original language as it is styled in the original qualification e.g. Kandidat nauk, Maîtrise, Diplom, etc. If the qualification is a dual award this should be stated. Indicate if the award confers any nationally accepted title on the holder and what this title is e.g. Doctor, Ingénieur etc. Indicate if the title is protected in law.

2.2 Show only the major field(s) of study (disciplines) that define the main subject area(s) for the qualification e.g. Politics and History, Human Resource Management, Business Administration, Molecular Biology etc.

2.3 Indicate the name of the institution awarding the qualification. This is often, but not always, the same as the institution administering the studies and delivering the programme (see 2.4 below). Qualifications may be delivered by a sub-contracted institution that has been given a 'franchise' or some type of 'accreditation' by a senior competent authority. This might be the state, a university or a professional institution. Sometimes the senior authority may be a foreign institution. If this is the case it should be indicated here. Also indicate the status of the awarding institution: Private/Independent, Private and State recognised, State, and if applicable who it is accredited by etc. Finally, indicate the general national educational classification of the awarding institution e.g. University, Fachhochschule, Professional Body, Technical College, Grande Ecole etc. If there is a difference between the awarding institution and the institution delivering the qualification indicate the status of both.

2.4 This refers to the institution which is responsible for the delivery of the

programme. In some cases this can be different from the institution awarding the qualification (see 2.3 above). Also indicate the status of the institution delivering the studies: Private/Independent, Private and State recognised, State, and if applicable who it is accredited by etc. Finally, indicate the general national educational classification of the administering institution e.g. College of Higher Education, Private Institute etc.

2.5 Indicate the language(s) by which the qualification was delivered and examined.

3 INFORMATION ON THE LEVEL OF THE QUALIFICATION

3.1 Give the precise level of qualification and its place in the specific national educational structure of awards (explained and cross-referenced to the information in section eight). The local educational framework should be explained, e.g. University Undergraduate/Postgraduate, Baccalaureate + x years etc. Include any relevant information on 'level indicators' that are nationally devised and recognised and which relate to the qualification.

3.2 Explain the official duration of the programme in weeks or years and the actual workload including information on any major sub-components i.e. practical training. Preferably, the workload should be expressed in terms of total student effort required. This consists of the normal designated time on the programme including taught classes and private study, examinations etc. This can be expressed as x hours per week for x weeks, or just by using the normal local description of the length e.g. one year full-time study.

3.3 List or explain the nature and length of access qualification(s) or periods of study required for access to the programme described by this Diploma Supplement e.g. Bachelor Degree, Baccalaureate etc. This is particularly important when intermediate studies are a prerequisite to the named qualification.

4 INFORMATION ON THE CONTENTS AND RESULTS GAINED

4.1 The mode of study refers to how the programme was undertaken e.g. Full-time, Part-time, Intermittent/Sandwich, Distance, including Placements etc.

4.2 If applicable, provide details of the regulations covering the minimum standards required to secure the qualification, e.g. any compulsory components or compulsory practical elements, whether all elements have to be passed simultaneously, any thesis/dissertation regulations etc. Include details of any particular features that help define the qualification, especially information on the requirements for successfully passing it. If available, provide details of the learning outcomes, skills, competencies and stated aims and objectives associated with the qualification.

4.3 Give details of each of the individual elements or parts of the qualification and their weighting.

List the actual marks and/or grades obtained in each major component of the qualification. Entries should be as complete as possible and in accordance with what is normally recorded at the institution concerned. Cover all examinations and assessed components and/or fields of study offered in examination, including any dissertation or thesis. Indicate if the latter were defended or not. All this information is often available in the form of a transcript (a useful format for transcripts was developed for the European Credit Transfer System [ECTS]⁽¹⁾). Many credit-based systems employ detailed transcripts that can be integrated into the wider framework of the Diploma Supplement. If information on the credit allocation between course components and units is available it should be included.

4.4 Provide information on the grading scheme and pass marks relating to the qualification e.g. marks are out of a possible 100 percent and the minimum pass mark is 40 percent. Tremendous variations in grading practices exist within and between different national higher education institutions and countries. A mark of 70 percent in some academic cultures is highly regarded whilst in other countries it is regarded as average or poor. Information on the use and distribution of grades relating to the qualification in question should be included.

4.5 If appropriate, indicate the overall classification for the final qualification i.e. First Class Honours Degree, Summa Cum Laude, Merit, Avec Distinction etc.

5 INFORMATION ON THE FUNCTION OF THE QUALIFICATION

5.1 Indicate if within the country of origin, the qualification normally provides access to further academic and/or professional study, especially leading to any specific qualifications, or levels of study e.g. access to Doctoral studies in Hungary. If this is the case, specify the grades or standards that have to be obtained to allow progression. Indicate if the qualification is a terminal (end) award or part of a hierarchy of awards.

5.2 Give details of any rights to practise, or professional status accorded to the holders of the qualification. What specific access, if any, does the qualification give in terms of employment or professional practice and indicate which competent authority allows this. Indicate if the qualification gives access to a 'regulated profession'.

6 ADDITIONAL INFORMATION

6.1 Add any additional information not included above but relevant to the purposes of assessing the nature, level and usage of the qualification e.g. the qualification involved a period of study/training in another institution/company/country and/or, include further relevant details about the higher education institution where the qualification was taken.

6.2 Indicate any further useful information sources and references where more details on the qualification could be sought e.g. the higher education institution web site; the department in the issuing institution; a national information centre; the European Union National Academic Recognition Information Centres (NARIC); the Council of Europe/UNESCO European National Information Centres on academic recognition and mobility (ENIC).

7 CERTIFICATION OF THE SUPPLEMENT

7.1 The date the Diploma Supplement was issued. This would not necessarily be the same date the qualification was awarded.

7.2 The name and signature of the official certifying the Diploma Supplement.

7.3 The official post of the certifying individual.

7.4 The official stamp or seal of the institution that provides authentication of the Diploma Supplement.

8 INFORMATION ON THE NATIONAL HIGHER EDUCATION SYSTEM

Give information on the higher educational system: its general access requirements; types of institution and the qualifications structure ⁽²⁾. This description should provide a context for the qualification. A standard framework for these descriptions together with actual descriptions should be available for many countries. These are being created as a follow-up to this project and with the co-operation of the relevant National (European Union and European Economic Area) Academic Recognition Information Centre (NARIC), European (Council of Europe/UNESCO) National Information Centre on Academic Recognition and Mobility (ENIC), Ministries and Rectors' conferences.

Footnotes:

(1) For further details see the ECTS Users' Guide published by the European Community (<http://europa.eu.int/en/comm/dg22>).

(2) Under the April 1997 Lisbon Council of Europe/UNESCO Convention on The Recognition of Qualifications Concerning Higher Education in the European Region (<http://www.culture.coe.fr>), signatories are committed to making arrangements for providing such information.

Högskoleverkets rapportserie

- Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Bilagor:
• Bilaga 1: Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete
• Bilaga 2:Handledning för bedomare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1995:1 R
- Grundskollärautbildningen 1995
Högskoleverkets rapportserie 1996:1 R
- Examensrättsprövning – Utbildning i biodynamisk odling
Högskoleverkets rapportserie 1996:2 R
- Tillsynsrapport – Avgiftsfri utbildning
Högskoleverkets rapportserie 1996:3 R
- Examensrättsprövning – Konstnärlig kandidat- och magisterexamen
Högskoleverkets rapportserie 1996:4 R
- Examensrättsprövning – Kyrkomusikalisk utbildning vid Sköndalsinstitutet
Högskoleverkets rapportserie 1996:5 R
- Kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1996:6 R
- Vårdutbildningar i högskolan – En utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1996:7 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1994/95
Högskoleverkets rapportserie 1996:8 R
- Forskarutbildningen inom det språkvetenskapliga området – En utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1996:9 R
- The National Quality Audit of Higher Education in Sweden
Högskoleverkets rapportserie 1996:10 R
- Avgiftsbelagd utbildning i privat regi – En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1996:11 R
- Kriterier för benämningen universitet – En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1996:12 R
- Kvinnor och män i högskolan. Från gymnasium till forskarutbildning
Högskoleverkets rapportserie 1996:13 R
- Swedish Universities & University Colleges 1994/95 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1996:14 R
- Examensrättsprövning – Teologisk utbildning vid frikyrkliga seminarier och vid Umeå universitet
Högskoleverkets rapportserie 1996:15 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Borås
Högskoleverkets rapportserie 1996:16 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Uppsala universitet
Högskoleverkets rapportserie 1996:17 R
- Examensrättsprövning – Uppföljning av teologisk utbildning
Högskoleverkets rapportserie 1996:18 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Jönköping
Högskoleverkets rapportserie 1996:19 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlstad
Högskoleverkets rapportserie 1996:20 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lärarhögskolan i Stockholm
Högskoleverkets rapportserie 1996:21 R
- Högskoleprovet – Genom elva forskares ögon
Högskoleverkets rapportserie 1996:22 R
- Högskola på Gotland
Högskoleverkets rapportserie 1996:23 R
- Rätt att inrätta professurer – Högskoleverkets prövning av Högskolan i Kalmar, Karlstad, Växjö, Örebro samt Mitthögskolan och Mälardalens högskola
Högskoleverkets rapportserie 1996:24 R
- Årsrapport för universitet & högskolor 1994/95 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1996:25 R
- Förslag till meritvärdering vid urval på betyg – Högskoleverkets förslag till meritvärdering av nya och gamla gymnasiebetyg m.m.
Högskoleverkets rapportserie 1996:26 R
- Redovisning vid universitet och högskolor – Rapport till regeringen
Högskoleverkets rapportserie 1996:27 R
- Quality Audit of Uppsala University
Högskoleverkets rapportserie 1996:28 R
- Tillsynsrapport – Förfarande med inaktiva doktorander
Högskoleverkets rapportserie 1996:29 R
- Examensrättsprövning – Prövning av medieutbildningen vid Mediehögskolan i Uppsala
Högskoleverkets rapportserie 1996:30 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid fem lärosäten
Högskoleverkets rapportserie 1997:1 R
- Högskoleutbildningar inom vård och omsorg – En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1997:2 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan Kristianstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:3 R
- Examensrättsprövning – Lärarutbildning vid högskolorna i Borås och Halmstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:4 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Örebro
Högskoleverkets rapportserie 1997:5 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan Dalarna
Högskoleverkets rapportserie 1997:6 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Operahögskolan i Stockholm
Högskoleverkets rapportserie 1997:7 R
- Kvalitet och förändring
Högskoleverkets rapportserie 1997:8 R
- Rekryteringsmål för kvinnliga professorer – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:9 R
- Examensrättsprövning – Utbildningar vid Södertörns högskola
Högskoleverkets rapportserie 1997:10 R
- Examensrättsprövning – Grundskolläraexamen vid Högskolan i Falun/Borlänge, Högskolan i Jönköping och Högskolan i Kristianstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:11 R
- Examensrättsprövning – Utbildningar vid Företagsekonomiska Institutet, Stockholms Musikpedagogiska Institutet och Högskolan i Gävle/Sandviken
Högskoleverkets rapportserie 1997:12 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlskrona/Ronneby
Högskoleverkets rapportserie 1997:13 R
- Examensrättsprövning – Utbildning i pedagogiskt drama vid tre folkhögskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:14 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Gävle/Sandviken
Högskoleverkets rapportserie 1997:15 R
- Poänggivande uppdragsutbildning i högskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:16 R
- Årsrapport för universitet & högskolor 1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1997:17 R
- Swedish Universities & University Colleges 1995/96 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1997:18 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1995/96 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1997:19 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Mälardalens högskola
Högskoleverkets rapportserie 1997:20 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Danshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:21 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungliga Musikhögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:22 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lunds universitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:23 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Halmstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:24 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Kalmar
Högskoleverkets rapportserie 1997:25 R
- Kandidat- och magisterexamen vid Kungliga Musikhögskolan – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:26 R
- Uppföljning av resurstillemålsystemet för grundläggande högskoleutbildning – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:27 R
- Bilateralt forskningssamarbete med Östeuropa – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:28 R
- Läkarutbildningen i Sverige – hur bra är den?
Bilagor:
• Självvärderingar och extern bedömning
• Vad säger studenterna om läkarutbildningen?
• Vad säger AT-läkare, handledare och examinatorer om läkarutbildningen?
Högskoleverkets rapportserie 1997:29 R
- Apotekarutbildningen vid ytterligare en högskola? – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:30 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Mitthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:31 R
- Gymnasieläroexamen vid Högskolan Dalarna, Luleå tekniska universitet och Mitthögskolan – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:32 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Bilagor:
• Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete
• Handledning för bedomare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:33 R
- Konstnärlig högskoleexamen i konst och design vid fem hantverksskolor – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:34 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungliga Konsthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:35 R
- Examensmål för läroexamen
Högskoleverkets rapportserie 1997:36 R
- Rätt att inrätta professurer – Högskoleverkets prövning av Högskolan i Halmstad, Högskolan i Karlskrona/Ronneby, Högskolan i Örebro, Idrotthögskolan samt Mitthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:37 R

- Magisterexamensprövning vid elva högskolor – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:38 R
- Examinationen i högskolan – Slutrapport från Högskoleverkets examinationsprojekt
Högskoleverkets rapportserie 1997:39 R
- Tillväxt och växtvärk – Uppföljning av magisterexamensrätt på medelstora högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:40 R
- Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor. Halvtidsrapport för granskningen av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:41 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Tekniska högskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:42 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Stockholms universitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:43 R
- Kvinnor och män i högskolan – från gymnasium till forskarutbildning 1986/87–1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1997:44 R
- Magisterexamen söker identitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:45 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Skövde
Högskoleverkets rapportserie 1997:46 R
- Hur står det till med kvaliteten i högskolan?
Högskoleverkets rapportserie 1998:1 R
- De första 20 åren – utvecklingen vid de mindre och medelstora högskolorna sedan 1977
Högskoleverkets rapportserie 1998:2 R
- Quality Audit of Mid-Sweden University College
Högskoleverkets rapportserie 1998:3 R
- Särskilda utbildningsåtgärder – vad blev det av dem? En uppföljningsstudie av vissa särskilda utbildningsåtgärder inom högskolan som finansierats med arbetsmarknadspolitiska medel, enligt regeringens uppdrag.
Högskoleverkets rapportserie 1998:4 R
- ”En utmärkt möjlighet att byta karriär”
NTSVUX-satsningen – vad blev det av den?
Högskoleverkets rapportserie 1998:5 R
- ”Bara jag får chansen att få visa vad jag kan”
Satsningen på aspirantutbildningen – vad blev det av den?
Högskoleverkets rapportserie 1998:6 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Karolinska Institutet
Högskoleverkets rapportserie 1998:7 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Trollhättan/Uddevalla
Högskoleverkets rapportserie 1998:8 R
- Magister- och kandidatexamen i huvudämnen inom vård och omsorg
Högskoleverkets rapportserie 1998:9 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Konstfack
Högskoleverkets rapportserie 1998:10 R
- Högskola i dynamisk utveckling – fyra högskolors förutsättningar att bli universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:11 R
- Kan kiropraktor- och naprapatutbildningar inordnas i den statliga högskolan? En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1998:12 R
- Women and men in higher education – from upper secondary to postgraduate training 1986/87–1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1998:13 R
- Diakonivetenskap vid Ersta Sköndal högskola – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1998:14 R
- Värdering & erkännande av utländsk högskoleutbildning, principer och metodik
Högskoleverkets rapportserie 1998:15 R
- Utbildning och forskning för strategisk internationalisering. Redovisning av ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:16 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid SLU
Högskoleverkets rapportserie 1998:17 R
- Sjöbefälsutbildningar i högskolan – En utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1998:18 R
- Sjöbefälsutbildning vid Comet AB – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1998:19 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Chalmers tekniska högskola
Högskoleverkets rapportserie 1998:20 R
- Forsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor – Utgångspunkter samt angrepps- och tillvägagångssätt för Högskoleverkets bedömningsarbete
Högskoleverkets rapportserie 1998:21 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Teaterhögskolan i Stockholm
Högskoleverkets rapportserie 1998:22 R
- Årsrapport för universitet & högskolor 1997
Högskoleverkets rapportserie 1998:23 R
- Swedish Universities & University Colleges 1997 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1998:24 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1997 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1998:25 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Göteborgs universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:26 R
- Vetenskapsområden. Bedömning av tre högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1998:27 R
- Ny yrkesexamina inom hälso- och sjukvård - ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:28 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Dramatiska institutet
Högskoleverkets rapportserie 1998:29 R
- Lärarytelse vid högskolorna i Karlskrona/Ronneby, Mälardalen, Kristianstad och Södertörn
Högskoleverkets rapportserie 1998:30 R
- Högskolans lokaler – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:31 R
- Tillgodoräknande av kurs – Tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1998:32 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Idrottshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1998:33 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Luleå tekniska universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:34 R
- Ett system för forskningsinformation på Internet (SAFARI) – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:35 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Växjö
Högskoleverkets rapportserie 1998:36 R
- En försvarshögskola på väg mot akademien – En bedömning av hur Försvarshögskolans stabsprogram, chefsprogram och totalförsvarsprogram förhåller sig till likartad utbildning inom högskolan vad avser nivå och kvalitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:37 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Umeå universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:38 R
- Rättssaker examination – en tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1998:39 R
- Doktorander från länder utanför Norden och Europeiska unionen
Högskoleverkets rapportserie 1998:40 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Handelshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1999:1 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Linköpings universitet
Högskoleverkets rapportserie 1999:2 R
- Magisterexamen söker identitet. Del II
Högskoleverkets rapportserie 1999:3 R
- Dimensionering av lärarutbildning – analys inför samråd 1998
Högskoleverkets rapportserie 1999:4 R
- Högskolornas regler och delegeringssystem - Tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1999:5 R
- Högskolans ansvar för studenthälsovården - Tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1999:6 R
- Vad hände sedan? Avnämarna på gymnasieskolan och av högskolans grundutbildning
Högskoleverkets rapportserie 1999:7 R
- Arkitektutbildningen – Högskoleverkets utredning och utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1999:8 R
- Psykoterapeutexamen – Examensrättsprövning för tio enskilda utbildningsanordnare
Högskoleverkets rapportserie 1999:9 R
- Utlandsstudier – till vilken nytta? En utvärdering av effekter av utlandsstudier
Högskoleverkets rapportserie 1999:10 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1998
Högskoleverkets rapportserie 1999:11 R
- Swedish Universities & University Colleges 1998 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1999:12 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1998 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1999:13 R
- Högskolans uppdragsutbildning – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1999:14 R
- Antagning till forskarutbildning
Högskoleverkets rapportserie 1999:15 R
- Ny inriktning inom magisterexamen
Högskoleverkets rapportserie 1999:16 R

Rapporter i Högskoleverkets rapportserie speglar Högskoleverkets officiella inställning.

Högskoleverkets rapportserie 1999:16 R
ISSN 1400-948X
ISRN HSV-R--99/16--SE

Högskoleverket är en central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, uppföljningar, utveckling av högre utbildning, utredningar, tillsyn, internationella frågor och studieinformation. Dessutom ansvarar verket för samordningen av det svenska universitetsdatornätet SUNET.